

VYCHOVATELSKÉ listy

časopis pro pedagogiku a filosofii

6

Annie Hague, profes. Oxford: Katolické školství ve Velké Británii. - Dr J. Matocha, univ. profesor; Má pravda jen relativní nebo i absolutní platnost? - Miloš Podevský, profesor: Náboženství a učební osnovy. Vincenc Pastyřík, řídící učitel: K návrhu nových osnov pro školy obecné. - Dr Josef Čapek, profesor: Boj o střední školu. - Frant. Podlešák, odbor. učitel: K V. sjezdu čs. zeměpisců v Praze. - Antonín Krejčíř, okr. škol. insp.: Návrh nových osnov pro školy obecné. - Dr. Karel Bureš, profesor: Návrh zákona o základní úpravě školství. - Pracovna. - Ozvěna. - Dopisy.

ROČNÍK I. (42.) V OLOMOUCI V ÚNORU 1948

XV 20

VYCHOVATELSKÉ LISTY vycházejí měsíčně mimo prázdniny. Vydavatel: Matice cyrilometodějská, Olomouc, náměstí Rudé armády číslo 16. Redakce a administrace: Olomouc, nám. Rudé armády 16. Telefon 584. Vedoucí redaktor Dr. František Kopečný, docent Palackého university v Olomouci. Odpovědný zástupce listu Fr. Chytil, řed. Spol. pod. v Přerově. Tisknou Společenské podniky v Přerově. Používání novinových známek povoleno výn. řed. pošt, Brno, z 13. 9. 1947, čj. IA-4-2370-0: 105638. Dohl. pošt. úř. Přerov 2.

Roční předplatné 70 Kčs. Účet poštovní spořitelny č. 106727. Pracovny: Praha II., Voršílská ulice čís. 5, Brno, Veverí čís. 15, Bratislava, Kapitulská 5. Kdo si ponechá ukázkové číslo, je považován za odběratele. Uznáváme toliko písemnou výpověď na konci ročníku. Citovati dovoleno jen s udáním pramene. Rukopisy se nevracejí.

ADMINISTRACE VL děkuje všem předplatitelům za poukázání předplatného. Jen malý počet odběratelů zapomněl tak učiniti. Složenka byla vložena do 2. čís. VL. — Hlaste administraci změny adres, jakmile nastanou. — Studentům poskytneme slevu.

KURSY.

Druhá prac. konference v Hradci Král. - Ústřední thema: Aktuality věřícího křesťana. Školský odbor DKA v Hradci Králové uspořádal v prvých dvou dnech pololetních prázdnin pracovní konferenci katolických profesorů a učitelů. P. A. Stork, T. J. ve třech přednáškách odhrnul záclonu se shonu všedního dne a ukázal nám jedinou správnou cestu směřující k cíli - cestu ozářenou Boží milostí. Th. Dr. Josef Hájek objasnil nám otázky inkvizice církve. Nejen historikové, ale i ostatní přijali tuto přednášku vděčně, protože je stále a stále přetřásána od našich odpůrců. Milý večer a druhé dopoledne nám připravil Dr. Al. Heidler. Zajímavosti kolem našeho časopisu uvedl gen. taj. MCM Josef Vlček. Dvojnásobný počet účastníků proti první konferenci předvánoční přidal nadšení všem. Před ukončením kursu byl přijat návrh, abychom se opět sešli v pondělí velikonoční (29. března). — Tedy: Na shledanou o velikonocích! — Máte-li zájem o naše oběžníky, pošlete nám laskavě svou adresu. DKA - Školský odbor - sekce profesorů a učitelů - Hradec Králové - pošt. schr. 225.

DOBŘÁ CESTA svazek 8, výbor z přednášek XIII. prázdninového vzdělávacího kursu pro učitele a profesory, konaného od 2. do 15. srpna 1947 v Levoči, vyšel v únoru v Praze nákladem stálého výboru. Kniha o 150 stranách obsahuje hlavní přednášky osv. insp. R. Felbra-Levoča, prof. slov. univ. Dr. Jána Stanislava-Slovenský juh v stredoveku, prof. Karola Hönische-Pohlad na slovenskú dram. tvorbu, spisovatelky Marie Holkové-Divadlo a rozhlas pro mládež, PhC Svrčková Lydie-Slovenská poézia, řed. Emilie Vejvodové-Výchovná moc uměleckého díla v literatuře, Dr. Karla Závadského-Vývoj charakteru pod vlivem nadpřirozena, prof. Frant. Hvižd'aly-Mravní výchova na škole, Dr. Karla Bureše-Jak soudí katolík o otázkách školských a vychovatelských, odb. uč. Václava Šlajse-Umění pro život, prof. a dir. PSMU Jana Šoupala-Zpěv a hudební výchova, hudeb. skladatele Emila Háby-Názory na církevní hudbu a její chápání, MUDr. Juliána Kuncka-Pokroky dnešní medicíny, MUDr. plk. Lud. Nábělka-Slovenské národní povstání. Jest to milý památník upřímné spolupráce a snahy po dorozumění. Režijní cena pro kursisty Kčs 50. Kniha bude rozesílána na zapsané účastníky kursu v Mariánských Lázních a v Levoči. Kdo jiný by měl o knihu zájem, napiš si o ni na adresu stálý výbor Prázdninových vzdělávacích kursů pro učitele a profesory v Praze XII., Stali-nova 60/II. Bylo vytištěno jen 1.000 exemplářů.

KATOLICKÉ ŠKOLSTVÍ VE VELKÉ BRITANNII.

Annie Hague, prof., Oxford. (Copyright by V. L.)

Nelze jasně pochopiti současný stav katolického školství ve Velké Británii bez odkazu k jeho historickému vývoji. Proto načrtnu co nejstručněji postup jeho vývoje v XIX. století ve vztahu k celkovému anglickému školství.

Na počátku tohoto století poskytovaly vysokoškolské vzdělání dvě university v Anglii (Oxford a Cambridge), jichž žáci přicházeli z nadačních *public schools* (elitní druh střední školy pro hochy z vyšších společenských tříd, dosud existující ve Velké Británii. Lze těžko naléztí obdoby jinde — pozn. red.) a dvě ve Skotsku (Glasgow a St. Andrews). *Public schools* byly vyhrazeny hlavně anglikánům a podle rozhodnutí anglikánského episkopátu katolíkům nebylo dovoleno navštěvovati university. Katolickou výchovu pro členy vyšších tříd poskytovaly ústavy, které se na konci XVIII. století vrátily ze svého vyhnanství na evropské pevuině, spolu s nově založenými školami.

V té době prakticky nebylo postaráno o výchovu společenských tříd nižších než ta část anglického národa, která navštěvovala nadační školy, a tato skutečnost spolu se znovuvzkříšením katolicismu, které předcházelo a následovalo po katolické emancipaci r. 1829, poskytla vhodnou příležitost pro vzkříšení katolického školství v Anglii. První vládní opatření pro podporu školství pro nižší stavy vyšla r. 1833 a 1839 a správou těchto škol byly pověřeny dvě společnosti, ustavené na začátku století, z nichž jedna představovala anglikánskou církev a druhá společnost svobodných církví. Poněvadž neexistovala obdobná organizace katolická, katolíci nemohli míti podíl na těchto vládních opatřeních a proto se jali zřizovati školy pro pracující třídy ze svých vlastních skrovných prostředků a po celé zemi byly takové školy vybudovány doslova z halěrů katolické chudiny. Podobnou činností soukromé podnikavosti byly vybudovány katolické ústavy učitelské, mužský r. 1847, ženský r. 1856 a 1870.

Když se roku 1870 stát jal »vyplňovati mezeru v dobrovolné soustavě«, byly církevní úřady postiženy skutečností, že jim nebylo dovoleno míti podíl na přiměřené pomoci z místních prostředků, jež byly přiřčeny novým necírkevním (»úředním«) školám. Ve skutečnosti musely přispívati na tyto fondy a současně pečovat o své vlastní školy. Přesto katolických škol přibývalo a ustavením Výboru pro chudé katolické školy r. 1847 dostalo se katolíkům neoficiální organizace, která by byla bývala mohla působiti ze státního pověření. Nespravedlnost z r. 1870 byla do jisté míry odstra-

něna zákonem Balfourovým z r. 1902, na jehož základě došlo k decentralisaci státního středního a obecného školství tím, že se přenesla část pravomoci, vykonávaná ústředním orgánem, úřadem pro výchovu, na 318 nově zřízených místních úřadů. Zákon rovněž uložil těmto úřadům povinnost vydržovati z veřejných peněz církevní školy, ač o tyto musely ještě pečovat církevní úřady. To znamenalo, že ve státních školách stát nesl všechny výlohy, osobní i věcné, kdežto u církevních škol církev stále ještě musela pečovat o stavební parcely, budovy a přestavby.

Jak státníci tak představitelé státní církve vždy chápali výhody stavu, kde církevní školství je zahrnuto do národního školského celku. Vládní úřady se domnívaly, že za povolené minimum náboženské výuky má býti dohled nad školami svěřen místním úřadům a v té věci došlo namnoze k dohodě mezi anglikány a svobodnými církvemi s tím výsledkem, že mnohé z jejich škol byly předány místním úřadům.

Katolíci si svým nekompromisním postojem získali pochopení a zájem o svou věc a došlo k pokusům, jak jim vyjít vstříc v jejich nesnázích. Zákon z r. 1944, který se nyní provádí, uznává vynikající roli, kterou měly soukromé společnosti ve školství, ještě než je stát vůbec vzal do ruky, a zaručuje další vývoj soukromého školství (v orig. voluntary system) s různým odstupňováním finanční podpory státu a místních úřadů. Takové školy mohou se státi »kontrolovanými« (»controlled« schools) — v nich finanční závazky padají úplně na místní úřady a vyučování náboženství se děje podle dohody uzavřené mezi anglikány a svobodnými církvemi — nebo mohou být »podporované« (»aided« schools), jimž se dostává státní podpory a jsou vydržovány místním úřadem. Na nich výchova je prodchnuta náboženským duchem a jmenování učitelů zůstává v rukou správců a ředitelů. Ministerstvo financí kryje polovinu nákladu na přestavby a opravy. Katolíci pochopitelně mohou přijmout jen tuto druhou alternativu.

Ze škol vyšších některé dostávají finanční pomoc přímo z ministerstva (»Direct Grant« schools), u jiných se o finanční závazky podílí ministerstvo a místní školní úřad. U obou těchto druhů škol musí se dostat určitý počet stipendijních míst vybraným žákům z »podporovaných« obecných škol. Nad to ještě existují nezávislé školy, kterým se nedostává podpory od vlády.

Poněvadž je právě v plném proudu reorganisace podle zákona z r. 1944, je nesnadné poskytnout úplně spolehlivé statistiky současného stavu katolického školství, ale lze shrnouti stručný přehled stavu, jaký byl v r. 1938.

Katolických škol obecných bylo 1357, z nichž 1266 bylo pojato do státního školství a vydržováno místními úřady. Zbytek tvořily

nezávislé školy, vedené hlavně řeholnicemi, v místech, kde nebylo podmínek, které by ospravedlňovaly jejich vydržování z prostředků veřejných. Tyto školy vychovávaly 380.000 dětí, což je asi 4% z celkového počtu dětí, navštěvujících obecné školy.

Všechny střední školy byly vybudovány náboženskými řády a z jejich členů se skládaly výhradně profesorské sbory. Sdružení klášterních škol, založené r. 1928, mělo 276 škol. Mezi školami pro vyšší vzdělání pro hochy je 16, které spadají do kategorie Public schools a vychovávají asi 3000 hochů. Výchovu v nich obstarávají jesuité, benediktini, dominikáni, xaveriáni a jiné řády i světští kněží. Katolické školy pro méně zámožné vrstvy, v nichž se platí malé školné, poněvadž jsou podporovány z veřejných prostředků, vedou hlavně jesuité a moderní kněžské kongregace, jako jsou salesiáni a maristé, ale též světští kněží a různé řády školských bratří. Zhruba je navštěvuje asi 13.000 hochů.

Na řádových školách mnoho učitelů se doplňuje z příslušných řádů, ale stále více škol zaměstnává nyní laické učitele a v učitelských sborech na obecných a středních školách laický prvek narmnoze převládá. Katolické učitelské ústavy jsou všechny v rukou řádových. Všem se dostává vládního uznání a studenti nemají k ústavu finančních povinností, pokud jejich rodiče nemají vysoké příjmy. Všechny učitelské ústavy jsou úzce spjaty s nejbližší universitou.

Absolventi katolických škol mají stejný přístup na vysoké školy technické, umělecké a staré i nové university podle stupně svého předběžného vzdělání jako jejich spoluobčané. Zákaz anglikánských biskupů, zabraňující vstupu katolíků na staré university (Oxford a Cambridge - pozn. red.) byl odvolán r. 1895. V současné době netoliko katoličtí laikové, ale mnoho kněží a řeholnic navštěvuje university ve Vel. Británii, a v Oxfordu a Cambridge otevřeli studijní domy jesuité, dominikáni, benediktini, kapucíni, františkáni, salesiáni a minorité. V Oxfordu dosáhlo roku 1939 400 katolických laiků akademických hodností.

Uvážíme-li, že katolíci v Anglii tvoří jenom 5% z celkového počtu obyvatelstva, je to slušný úspěch, jehož se domohli ve věci svého školství.

Klausule zákona z r. 1944, která požaduje, aby se na všech školách v celé zemi den začínal aktem hromadného klanění se Bohu, naznačuje, že proniká obecně vědomí o důležitosti náboženství ve výchově. A ačkoliv dosud ještě nenastalo naprosté vyrovnání škol soukromých se školami státními, přece katolické školy jsou až na řídké vyjímky dostupné všem katolickým dětem ve Velké Británii.

MÁ PRAVDA JEN RELATIVNÍ NEBO I ABSOLUTNÍ PLATNOST ?

Dr J. Matocha, univ. profesor.

(Dokončení.)

Dokážeme-li, že je jisté, objektivní, pravdivé poznání s absolutní platností možné, padá tím samo sebou nauka výstředního relativismu, který právě všeobecně popírá tuto možnost. Netvrdíme, že by de facto člověk měl vždy pravdu s těmito ideálními vlastnostmi, ale přesto: *Pravda s absolutní platností je možná.*

Přihlížíme-li k předmětu poznání, pokud by mělo vystihnouti něco naprostého, absolutního, tedy předmět o sobě bez jeho vztahů a podmínek, připouštíme možnost relativního, vztažného poznání, poněvadž poznání se může skutečně odnášeti jen na něco vztažného bez ohledu na věc o sobě. Dále možno nazvati poznání relativním, poněvadž připouští odstupňování (intenzivní i extenzivní), pokud shoda může býti větší nebo menší. Když přiznáváme konečně odstupňování v osvojení jistoty na základě objektivní nutnosti, a to metafysické, fysické nebo etické, vzniká též určitá relativnost v poznání. Avšak popíráme, že by všechny předměty byly jen relativní povahy, jako by žádný předmět nebyl o sobě poznatelný.

Možnost poznání »věci o sobě« dokazují všechny důkazy, jimiž noetický realismus je dokazován jako pravdivý. Kdo dokazuje poznání zevního světa, dokazuje zároveň i poznání věcí o sobě.

Nauka Kanta a positivistů, že »věc o sobě je neznámé X«, je apriorně (zadarmo) kladena, možno ji tedy apriorně (prostě) popříti. Ostatně již sám Kant se proti tomuto svému dogmatu prohřešil, poněvadž připustil jsoucnost tohoto X. Jakmile obhajoval jsoucnost věcí o sobě, již připustil aspoň toto absolutní poznání, že věci o sobě jsou něčím reálným, t. j. něčím, co není dáno jen myšlením podmětu. Ale uznal ještě další absolutní pravdu, že totiž jeví se jeví jsou účinky těchto neznámých veličin o sobě. Jsou reálné účinky, existuje tudíž i jejich příčina, tedy věc o sobě. A do třetice. Kant podrobuje výzkumu čirý rozum a stanoví v něm různé apriorní kategorie. Tedy zas uznává poznání absolutní, t. j. poznání věcí o sobě. Podobně postupují positivisté. Positivní zkušenost nemůže nikdy odloučiti dané jevy, dané vztahy od věcí o sobě. Skutečnost není nikdy abstraktní, nýbrž srostitá, konkrétní. Proto zkušenost nehlasí mi velikost, jakost, vztažnost, nýbrž konkrétně věc velikou, takovou a v tomto konkrétním vztahu. Je ovšem pravda nebo fakt, že naše moderní věda i filosofie se zdá tonouti v relativismu, ba že zaniká v relativismu, jak dosvědčuje výrok Fr. R. Lipsiuse, v němž naříká: »Nic nepomůže, že zavíráme nad tím oči, jsme nevyhnu-

telně uzavřeni v okruh a bludiště relativna. Jsou pro nás jen konečné hodnoty, omezené úkoly, pomíjející cíle.« (Die Religion des Monismus, str. 35.) Ba jde se ve slepé víře v dogma relativismu tak daleko, že se mnozí s L. Steinem zaboří v paradoxní tvrzení výrokem: »Das Relative ist das einzige Absolute, das wir kennen.« Relativno jest ono jediné absolutno, jež známe a uznáváme. A přece jaká ironie osudu! Právě tímto zdánlivým protikladem přiblížil se Stein více pravdě, než to sám tušil. Jest jen relativno, pak přestává právě býti relativnem, pak má Spencer pravdu, když se domnívá, že tím se relativno stává absolutnem. Ať si je nepochybně jistý fakt, že jsou relativní, závislé, nedokonalé věci, jest rovněž nepochybně jistý důsledek z tohoto relativna na jsoucnost nějakého absolutního jsoucná. Pomyslně mohou býti jevy (fenomena), vztahy izolovány od své příčiny (věci o sobě), od absolutna ale tato pomyslná rozluka nemá síly a moci, aby rozdělila, co je věčné a absolutně spjata nutností řádu věčného.

Absolutní platnost znamená všeobecnou platnost pravdy. Je možná? V této části nauky připouštíme též možnost relativní pravdy, jež nemá všeobecnou platnost, poněvadž jsou poznatky jedinečné, jednotlivé, jež mají v tomto smyslu jen jedinečnou platnost. Nyní prší, přihlíží k jedinečné skutečnosti. Dále musíme rozlišovati podle různé věčné nutnosti též různé druhy všeobecnosti. Všeobecnost metafysická nepřipouští žádné výjimky. Všeobecnost fysická a etická připouští sice výjimky a platí jen v určité oblasti, je-li však v těchto oblastech výjimka vyloučena, převádí se nutnost i obecnost na druh metafysické nutnosti i platnosti, tedy i všeobecnosti.

Možnost všeobecné platnosti v tomto smyslu uznávají i naši odpůrci, tak na př. v řadě logickém a v oblasti matematických pravd. Obsahuje-li logika i matematika ve své formě abstraktní pravdy s absolutní platností, t. j. se všeobecnou platností bez výjimky a za každé podmínky, konkrétní logika i matematika ve své aplikaci na určité případy svou platnost neodvolává, neruší, ba naopak svou platnost (jak mnozí žádají) jen induktivně potvrzuje a zdůvodňuje. Vždyť to je právě úkol logiky a podobně i matematiky jako nástroje správné vědy, aby v aplikovaných vědách svou naprostou platnost prokázala a s nimi sdílela.

Podobně jest tomu i v oblasti etické i náboženské. Všeobecně platné normy aplikováním nepozbývají na své všeobecné platnosti a závaznosti, ale jsou v reálném skutečnu prováděny, vtělovány. Jako základy dodávají pevnosti a stálosti celé stavbě na nich spočívající.

Z nutnosti a všeobecnosti logicky plyne *neměnitelnost absolutní platnosti*. Relativisté však tady poukazují na trojí měnitelnost: mě-

nitelnost podmětu, předmětu a kolísání vztahu mezi podmětem a předmětem. Ozřejmí to příklad: Staré váhy s jazýčkem. Kolísá jedna i druhá miska, kolísá i jazýček mezi nimi. Jakmile však vyvážíme misky, jazýček nabývá stálosti, nehybnosti. Sv. Tomáš tu mluví o »determinatio ad unum«, určení na jedno. Závaží vystihuje předmět. Nastala rovnice, shoda (pomyslná). Závaží se fyzicky nerovná cukru, ale ve váze se shodují. Jakmile nastala shoda, jazýček utkvěl na jednom, věc je rozhodnuta a z rozhodnutí plyne nutnost a závaznost, i když podmětem této závaznosti je vztah mezi závažím a předmětem.

Jakmile rozum vystihne skutečnost, podmět je shodný s předmětem, nastane »determinatio ad unum«. Skutečnost jest jediná. Když ji jisté, objektivní, pravdivé poznání vyváží, t. j. vystihne, vznikne vztah naprosté, jediné platnosti. Pravda může býti též jen jedna. Proto ať si kdokoliv poukazuje na měnitelnost lidského rozumu, i měnitelnost věcí poznatelných a měnitelnost samého poznatkového konu, jakmile nastane (neříkáme, že by vždy nastala) shoda mezi podmětem a předmětem, eo ipso nastává i ona »determinatio ad unum«, je tu vyváženo na jedno a všechny tyto možné varianty jsou podrobeny jediné konstantě. Křesťanská filosofie tu používá přirovnání z matematiky. Jsou-li dvě rovnice shodny s třetí rovnicí, jsou rovny a shodny i mezi sebou. Ratio adaequatur mundo. Mundus adaequatur Deo. Ideo ratio adaequatur Absoluto. Rozum se shoduje se světem. Svět je shodný s absolutním řádem v Bohu. Proto i rozum získává shody s absolutním neměnitelným řádem. Platnost je neměnitelná. — Jakmile někdo pomyslně tento absolutní řád vyřadí, nebo se snaží jej vyřaditi (na věčné, skutečně vyřazení je lidský rozum slabý), vyřazuje pro sebe pomyslně poslední opěrný bod jakékoliv platnosti. S popřením této absolutní platnosti pravdy spolu podrývá (subjektivně) platnost jakéhokoliv řádu, lavinové štěpení rozkladu pak už žádné relativno nezadrží.

Proto největší nerozum moderního člověka je jeho theorie o relativní platnosti veškeré pravdy. Theorie spočívá na nesprávných předpokladech a vede k nemožným důsledkům. Osten smrti jest její vnitřní protiklad, vnitřní rozpor.

Mylné předpoklady relativismu. Mysl lidská předně a přímo nemůže poznati leč své ideje a formy apriorně do fenomenálna promítnuté. Věc o sobě nelze nikterak poznati. Předmět poznání tvoří jen různé vztahy. Proto poznáváme jen předměty spadající do smyslové zkušenosti. Cokoliv přesahuje smyslovou zkušenost, je nepoznatelné, a vlastně neexistuje. Proto je metafysika nemožna. Pravdy mravního a náboženského řádu, k nimž je člověk pužen živelným sklonem, nelze rozumem poznati, jsou předmětem jen slepé, citové víry. Jejich pravdivost spočívá v jejich životní uži-

tečnosti. Výstřední theorie evolucionismu se aplikuje i na lidskou přirozenost, tedy i na rozum i na veškerou pravdu. Při tom se obhajují všechny bludné názory výstředního evolucionismu.

Relativismus obsahuje vnitřní rozpory. Slovně se popírá platnost absolutní rozumových principů, avšak bez jakékoliv potíže se ihned používá těchto principů v důkazu vlastního názoru. — Veškerá pravda podléhá ustavičnému vývoji, avšak ony pravdy obsažené v předpokladech relativismu, jež tvoří základy theorie evolucionistické, považují jako něco neměnitelného, všeobecně platného. Tak i svůj zásadní princip: pravda je jen relativní, považují relativisté za všeobecně platný princip, a požadují, aby byl ode všech uznáván. Pravou metafysiku zamítají, ale při tom svou, novou metafysiku budují. Vyřazují Absolutno-Boha a tak zv. »Grand-Etre« v humanitě zavádějí.

Relativismus důsledně prováděný vede k nemožným důsledkům. K všeobecnému skepticizmu vede přímo každý výstřední relativismus jako nejradikálnější blud. P. Lehmen praví o tomto důsledku: »Z řečeného plyne, že relativismus je vedle skepticizmu nejradikálnější ze všech bludů. Nenapadá jenom některou jednotlivou pravdu, nýbrž odstraňuje pravdu vůbec, důsledně každou pravdu na všech oborech vědy a poznání, jenom jméno pravdy ještě ponechává. (Logik II., str. 267.)

Stav nejnovější filosofie a základní rys moderního myšlení vystihuje přiléhavě Windelband ve svém »Lehrbuch der Geschichte der Philosophie«, kde praví: »Vzpoura bezuzdného individualismu vrcholí ve tvrzení *relativity všech hodnot*. Jen moc vůle nadčlověka zůstává jako absolutní hodnota platnou, sankcionuje každý prostředek, jež staví do svých služeb. Není již pro »vyššího« člověka žádné normy více, ani logické ani ethické. Na místo »autonomie rozumu« nastoupila libovůle nadčlověka. To byla cesta od Kanta k Nietzscheovi, cesta, kterou se ubíralo 19. století.« (V. vyd., str. 564.) Definitivní úsudek o relativismu pronáší též autor slovy: »Der Relativismus ist die Abdankung der Philosophie und ihr Tod.« — »Relativismus je abdikací filosofie a její smrtí.« (Na u. m. str. 564.) Nebo: »Relativismus der Wahrheit ist geistiger und sittlicher Nihilismus.« — »Relativismus pravdy je duchovní i mravní nihilismus.« (Na u. m. str. 564.) O zakladateli relativní vědy praví Gianfranceschi ve spise »La teoria della relativita« (str. 64): »Uzavíraje, theorie (všeobecná Einsteinova relativity) je elegantní budova matematická, avšak nepodává reálný svět. Zásady, z nichž vychází, prostor Minkovského a Einsteinův princip rovnomocnosti, jsou postuláty, které nemají základu pokusného, nýbrž jsou spíše odvozeny z chápání čiře subjektivního.“

Jako theorie matematická bude moci prokázati nějakou službu

vědě, zejména střežíc výzkumy spíše v jednom smyslu než v druhém, avšak jako teorie fyzická nemůže míti žádné ceny a konečně jako teorie filosofická je to teorie *bořící jakékoliv poznání zevního světa.*» (Autor byl rektorem Řehořské university v Římě a zúčastnil se Nobileho výpravy na severní točnu.)

Námítky proti absolutní platnosti jsou velmi početné, zde možno jen některé uvést.

Pravda je určitý *vztah* mezi podmětem a předmětem, je též něčím *konečným*. Je tedy protiklad, aby něco vztažného, poměrného mělo vlastnost absolutního, aby něco konečného platilo absolutně.

Taková a podobná námitka vychází z nesprávného předpokladu. Domnívá se, že křesťanská filosofie připisuje pravdě jako vztahu něco entitativně (fysicky) absolutního, jako by z pravdy dělala absolutní bytost. V tom by byl protiklad. Ale absolutní platnost je nutnost, závaznost povahy pomyslné, případně etické. Není to fyzická moc, ale mravní, ideální síla, která člověku neubírá ani jeho svobodu. Věčný zákon v konečnu.

Velké rozšíření relativismu mluví pro jeho správnost. Zastánci relativismu a stálého vývoje mluví však o *teorii*, tedy vždy mohou připisovati svým názorům jen určitý stupeň pravděpodobnosti, sami by museli důsledně popíratí svému názoru všeobecnou platnost. Ostatně již starým akademikům, kteří se spokojovali jen pravděpodobností, se odpovídalo, že pravděpodobnost má jen tehdy smysl, když se uzná též možnost jisté a objektivní pravdy.

jinách vývoje lidské myšlenky. Ale právě i tento boj předpokládá možnost vítězství pravdy a stálost základních pravd, tedy absolutní

V další námitce se poukazuje na stálý boj a pestrost názorů v dělatnosti aspoň některých pravd.

Poukazuje se dále na stálý vývoj člověka, tedy i na vývoj lidského rozumu. Proto je i pravda podrobena stálému vývoji, její platnost je tudíž jen relativní. Vývoj k vyšší dokonalosti nemůže popříti, odstraniti předchozí, tím méně základní dokonalost. Dům se vyvíjí, tedy pryč se základy. Strom se vyvíjí, tedy pryč s kořeny i s kmenem, stačí nám růžový květ nebo plod. Ať je dán vývoj jakýkoliv u přirozenosti lidské, nemůže tento vývoj nikdy mařiti předchozí dokonalost, tím méně základní dokonalost a tato u člověka jest dána právě v jeho rozumnosti, jejímž základním zákonem je, že rozum je pro pravdu, je vázán pravdou, proto nemůže platnost pravdy popříti. Může pravdu lépe poznati, může do říše pravdy hlouběji proniknouti, ale rozum lidský nemůže pravdu popříti, aniž by popřel sám sebe.

Končím odpovědí na nadhozenou otázku v úvodě: Jaký smysl má naše národní heslo: Pravda vítězí?

Heslo stanovil velký státník-filosof T. G. Masaryk. Bylo to jeho

životní heslo, ověřené mnohonásobnou zkušeností a hlubokým přemýšlením. Heslo stanovil tedy filosof, věřící v řízení Prozřetelnosti, uznávající platnost pravdy o nesmrtelnosti duše lidské a proto uznávající absolutní platnost věčné pravdy. Proto nestanovil heslo: Naše pravda vítězí, ale prostě: Pravda vítězí.

Je to heslo, k němuž by se mělo pokorně přihlásiti znovu celé lidstvo, nemá-li na své relativismy zahynouti.

Jen bude-li naše pravda vždy ve shodě s absolutní pravdou, budeme mít zajištěno své vítězství, neboť
jen zvítězí-li u nás PRAVDA, zvítězí ve světě i naše pravda.

NÁBOŽENSTVÍ A UČEBNÍ OSNOVY.

Miloš Podevský, profesor.

Výzkumný ústav pedagogický připravil návrh učebních osnov pro školy II. stupně, které sice dosud zákonného podkladu nemají, ale prozatímní osnovy z r. 1945 již s nimi počítaly. Tento návrh překvapil tím, že v třetí a čtvrté třídě zaváděl po jedné hodině náboženství týdně. Vědecká rada VÚP sice pozměnila návrh tak, že dala dvě hodiny náboženství pro třetí třídu a ve čtvrté třídě jednu hodinu ponechala. Vzpomeneme-li všech slibů a ujišťování o nedotknutelnosti náboženství a zachování dosavadního stavu, překvapil tento návrh omezovací tendencí a je vážnou výstrahou a zároveň včasným poučením o daných slibech při projednávání školského zákona, že náboženství zůstane nejen v dosavadním rozsahu, ale bude ještě zintenzivněno a rozšířeno na všechny druhy a typy škol a bude prý to tedy více než dosud. Proto prý není třeba stanoviti v osnově počet hodin náboženství, když se nestanoví ani pro jiné předměty. Jak se ukázalo, šlo jen o taktický manévr na odvrácení požadavků katolíků, a to přesného vymezení týdenních hodin náboženství na všech školách a zachování katolických škol, které byly znovu otevřeny podle Košického programu. Katolíci se právem ohradili proti »jednotné výchově«, prosazované v zájmu dětí bez vyznání, kterých stále postupně ubývá. V § 64, odst. 5 se stanoví, že výchova náboženská musí býti v souhlase s výchovnou činností školy, což má býti »zákonná« cesta na odstranění i té jedné hodiny, nebude-li náboženská výchova v souhlase s »jednotnou výchovou« — nekřesťanskou. A kdo by o tom rozhodl? To osnova neřeší.

Praví-li vysvětlivky důvodové zprávy k § 64, že v tomto ustanovení se přejímají předpisy dosavadní o náboženské výchově, a to na obecných a měšťanských školách, jest to klamání a zastírání skutečnosti. Ustanovení o vyučování náboženství na národních ško-

lách obsahuje § 3 zákona 226/1922 Sb. (malý školský zákon), který v odstavci 2 stanoví: »Náboženství vyučovati jest ve všech třídách po dvou hodinách týdně.« Další odstavec stanoví, že učitelé náboženství, úřady církevní a společnosti náboženské jsou povinny šetřiti zákonů, jakož i předpisů, které v mezích zákonů vydají úřady školní. Není zde však ničeho o tom, že výchova náboženská musí býti v souhlase s výchovnou činností školy, což by v praxi mohlo znamenati uváděti na př. náboženství v soulad s dialektickým materialismem.

Školský zákon nebyl dosud projednán ani vládou a ti, kteří zmíněné sliby dávali, již ukázali, jak nutno hleděti na jejich sliby a jak jim lze věřiti. I to je mravní úkaz doby.

Tyto snahy o omezení náboženské výuky a výchovy ve školách jsou pro katolíky výstrahou a zároveň výzvou, aby neochvějně trvali na zabezpečení náboženské výuky a výchovy výslovným ustanovením v osnově školského zákona, že náboženství jest vyučovati po dvou hodinách týdně ve třídě na všech stupních a druzích škol. Na Slovensku tak bylo a jest nepřetržitě; nevěřím, že na Slovensku by se někdo odvážil tento stav změnit, a proto jsou zmíněné snahy a návrhy nepřijatelné a tudíž neuskutečnitelné. Bylo mi naopak naznačeno, že právě tam rozřešení některých poměrů náboženských bude klíčem k mnohým problémům politickým. V čem tedy má spočívat sjednocovací úloha školského zákona, který je často nazýván jednotným, když by nedal ani jednotnou pedagogickou organizaci škol? A bylo by odpovědné tvořiti umělé propasti na poli kulturním mezi námi a Slováky?

Buďme připraveni, že se nám namítne, že se vlastně nic nestalo, vždyť počet hodin náboženství v návrhu VÚP je tentýž jako v dosavadních prozatímních osnovách pro školy druhého stupně (které právně neexistují) z r. 1945 a v osnovách pro střední školy z r. 1933. Věnujme proto trochu pozornosti právnímu stavu a právnímu podkladu učebních osnov pro střední školy z r. 1933!

Střední školy jsou založeny na Organisačním nástinu pro gymnasia a reálky v r. 1849, který nabyl podle nálezů nejvyššího správního soudu z 18. VI. 1930, č. 10 315, moci zákona, poněvadž byl vzat na vědomí panovníkem dne 19. IX. 1849 císařským rozhodnutím č. 6545 (č. 393 ř. z.). Organisační nástin obsahuje učebný plán a stanoví pro náboženství dvě hodiny týdně ve všech třídách, pro latinu stanoví počet hodin od primy až po oktávu atd. Byla-li výnosem mšano provedena reforma a změněn Organisační nástin v r. 1927, nemělo se tak státi v právním státě již v r. 1933, t. j. po citovaném rozhodnutí NSS. V § 56 Organisační nástin stanoví o úchylných od učebního plánu toto:

»1. Úchylka od stanoveného učebního plánu v ohledu na účel a

členění gymnasia a opoždění za cíli jednotlivých předmětů, stanovenými jak pro nižší tak pro vyšší gymnasia, není dovolena. Jest však přípustno a všeobecně i žádoucím, aby činěny byly pokusy dosáhnouti týchž cílů jinými cestami; proto může na soukromých gymnasiích nastati odchylka od všeobecného učebního plánu v označených mezích, avšak všude jen po předchozím uvědomení a schválení zemskou školní radou.

2. Jest v povaze veřejných gymnasií, že mají zachovávat větší stejnotvárnost a stabilitu učebního plánu než gymnasia soukromá; ponechává se však učitelským sborům, ba vlastně jim zcela náleží do okruhu jejich povinností, aby tam, kde pokládají jiné projednávání učebního předmětu, jiný počet hodin, jiné rozdělení jeho látky na jednotlivé třídy za lepší než jest předepsáno, své návrhy o tom předkládaly zemské školní radě.«

Odstavec 1 připouští, »aby činěny byly pokusy dosáhnouti týchž cílů jinými cestami,« a připouští výjimku a možnost odchylky od všeobecného učebního plánu na soukromých gymnasiích v označených mezích, t. j. v ohledu na účel a členění gymnasia a opoždění za cíli jednotlivých předmětů. Odstavec 2 ponechává učitelským sborům podati návrhy zemským školním radám tam, kde pokládají jiné projednání učebního předmětu, jiný počet hodin, jiné rozdělení jeho látky na jednotlivé třídy; nelze však z těchto ustanovení vyvoditi změny celkového počtu hodin a odstranění na př. náboženství z některých tříd vůbec. Svědčí tomu i ta skutečnost, že se to stalo jen v českých zemích, kdežto na Slovensku zůstaly dvě hodiny náboženství ve všech třídách nedotčeny.

Z uvedeného je zřejmé, že není zákonné dělení škol na tři stupně, jak je v prozatímních osnovách z r. 1945, ani zavedení předmětu politická výchova, jehož název byl od školního roku 1947/48 změněn na občanská výchova. Na středních školách jest to za dnešního právního stavu možné jedině zákonem. Tento název není však zcela v pořádku ani na národních školách, kde malý školský zákon zavedl předmět občanská nauka a výchova, jehož obsahovou náplň ponechal v § 4 ministru školství a národní osvěty, takže nebylo ani nutné ani správné s obsahem změnit i název.

Z uvedených skutečností se jeví naléhavá potřeba školského zákona, a to především k legalisování různých opatření právně velmi pochybných a zároveň aby nahradil četné téměř stoleté a nevyhovující rakouské předpisy. To jsou mnohem naléhavější důvody a úkoly pro školský zákon, které již vlastně měl dávno vyřešiti, nikoli však vytlačování náboženství ze škol a rušení katolických škol, které pověst právního státu nemohou v nejmenším poškoditi, neboť spočívají na řádných, nejen zákonných, nýbrž dokonce i ústavních ustanoveních. Vždyť i Svaz občanů bez vyznání, který žádá o za-

vedení mravní výchovy pro děti svých členů, odůvodňuje svou žádost tím, že jejich děti jsou vlastně šizeny, když nemají žádnou náhradu za vyučování náboženství a že jsou tak zkracovány na výchově. To ovšem jen potvrzuje nutnost náboženské výchovy. Mnozí rodiče bez vyznání, kteří byli vychováni nábožensky a vlastně stále žijí podle křesťanských zásad, jsou otřeseni ubohostí a prázdnotou života svých dětí a dokonce je do náboženství posílají a je přirozené, že děti jsou zpravidla přímo nadšeny.

Memorandum československého episkopátu vládě ve školské otázce ze dne 24. ledna t. r. uznává nutnost školské reformy i výhody v navrhované jednotné škole a ponechává v té věci slovo odborníkům. Odmítá však potlačení náboženské svobody, dosud zaručené platnou ústavou, varuje před poškozením dobré pověsti státu v cizině a před prohlubováním propasti mezi námi a Slováky, jakož i před rozdmýcháním kulturního boje, který by musil po uzákonění osnovy školského zákona nastati přes všechna ujišťování, že si nikdo u nás kulturního boje nepřeje. Dále memorandum praví: »Voláme úpěnlivě, neničte ovoce tolika obětí zpečetěných krví umučených a utrýzněných, kteří trpěli a umírali za vnitřní pokoj a blaho nás všech. Uzákonění jednotné školy by jistě vyhovělo nejnutnějším potřebám školským — a nemusí býti vázáno na potlačení svobody náboženské — zaručené i samým přirozeným zákonem.«

Končím slovy Vojty Beneše závěru jeho projevu v diskusi o mravní výchově a jejich problémech: »Musíme být zejména vděční, vážit si nesmírně těch, kteří jsou náboženství věrni a žijí náboženským životem, neboť to jest cesta vzestupu a zdokonalení — od živočišnosti až k Bohu. To je také hlavní cesta mravní obrody.«

K NÁVRHU NOVÝCH OSNOV PRO ŠKOLY OBECNĚ

Vincenc Pastýřík, říd. učitel.

Otiskujeme jeden z příspěvků, které nám čtenáři zaslali na toto thema. Autor uvádí v podstatě připomínky, které učitelský sbor jeho školy zaslal VÚP v Praze.

V odstavci „Úkol obecné školy“ jsme žádali, aby byl vynechán konec poslední věty „a pokrokového světového názoru,“ poněvadž pod pojmem „pokrokový“ si může každý představovat, co chce, a pseudopokrokové učitele by taková formulace mohla svádět k uplatňování protináboženských tendencí ve škole.

V odstavci „Rodinné poměry žáků“ doporučujeme vynechat: „Zvláště dbá (učitel), aby ve škole nebylo žáků hladových, chatrně oblečených a mimoškolní práci vyčerpaných,“ neboť učitel nemá vůbec možnosti tyto smutné zjevy odstranit a je to úkol sociální péče o mládež a příslušných úřadů.

V odstavci „Vyučovací časové jednotky“ nedoporučujeme, aby se vyučovalo

psaní v lekcích po 10 až 20 minutách, pro přílišné tříštění času.

V odstavci „Rozvržení předmětů a počet týdenních hodin“ žádáme, aby byly vynechány všechny nepovinné kroužky, neboť by žáky a učitele příliš přetěžovaly. Děti by musely zůstat ve škole až do 18 hod., což by je tělesně i duševně velmi vyčerpávalo. Kromě toho mají děti na venkově také mnoho jiných povinností (pomáhat při hospodářství, pást dobytek a husy, hlídat mladší sourozence a j., a proto nemohou pobývat ve škole od rána až do večera.

Jazyk český by podle návrhu celkem vyhovoval.

Jazyk ruský by mohl být na obecné škole zaveden jako nepovinný předmět, jemuž by učili kvalifikovaní učitelé, nebo by se měl omezit jen na poznání ruského písma a čtení lehkých textů, neboť, odezíráme-li od malého počtu vymírajících ruských legionářů, není na obecných školách kvalifikovaných sil pro tento předmět.

Prvouka podle nových osnov vyhovuje a dá se dobře zvládnout.

Vlastivěda je však velmi přeplněna učebnou látkou a na málotřídní škole by se nemohla probrat ani z poloviny. Látka ve 3. post. roč. by snad ještě vyhovovala, a dala by se upravit do 27 týdenních jednotek. Avšak po odečtení svátků má rok jen 38 učebních týdnů. Je tedy látka z vlastivědy ve 4. a 5. post. ročníku přeplněna, není času na opakování a procvičení a nebere se zřetel na málotřídní školy, kde se v téže třídě má současně probírat látka 3. post. ročníku ve dvou různých odděleních. Proto zdejší učitelský sbor navrhuje omezit učebnou látku v obou běžích (4. a 5. post. roč.) v zeměpisném učivu jen na poznání hranic, velikosti, horstva, vegetace, živočišstva a hlavních měst v zemi české a moravskoslezské a v ČSR, ostatní pak zeměpisné učivo ponechat měšťanské škole. V dějepise navrhujeme neprobírat v obou běžích dvakrát z různých hledisek dobu Karla IV, M. J. Husa, třicetiletou válku, protireformaci — temno a vynechat „Obraz společenství lidí v pravěku; Člověk lovcem, pastvřem, zemědělcem; Vývoj řemesel a obchodu; Buditelé národa: Josef Dobrovský, Josef Jungman, Karel Havlíček, Frant. Palacký“ a ponechat tuto látku až do měšťanské školy. Učivo o ČSR demokratické republice a ČSR lid. dem. rep., SSSR a Spojenci patří svou povahou do obč. nauky.

V kreslení není možno na obecné škole nazírat na umělecké předměty, jak žádají osnovy, neboť jednak naše školy, zvláště venkovské, nemají prostředků na zakoupení uměleckých děl, jednak žáci nejsou ještě tak vyspělí, aby mohli chápat umělecké dílo.

Ruční práce společné pro chlapce a dívky nedoporučujeme z těchto důvodů: Osnovy nedbají přirozené individuality chlapců a dívek, která se projevuje hlavně v ručních pracích. Zatím co dívky mají zvláštní nadání a sklony k jemným pracím čistě ženským, jako jest šití, vyšívání, háčkování, příprava jídel a vedení domácnosti, zkrátka k tomu, co bude potřebovat budoucí hospodyně a matka, hoši svou přirozenou hrubší povahou a sklony pro takové práce nemají pochopení a raději něco řežou a montují. Poněvadž tyto sklony vyplývají z přirozené povahy obou pohlaví, nedají se usměrnit ani výchovou. Osnovy toho rozdíl nedbají a proto budou brzdit výchovu dítek v jejich oblíbeném předmětu a chlapce budou nutit k pracím, k nimž nemají kladného poměru. Modelování se do obecné školy nehodí již z toho důvodu, že školy nemají řádných pomůcek, a modelovat z hlíny nedoporučujeme, neboť se umažou děti i lavice. Místo toho doporučujeme zavést do každé třídy pískový stůl, jehož by se používalo v prvouce i vlastivědě k znázorňování okolí, krajiny, hor, řek a pod.

Zpěv podle osnov celkem vyhovuje až na poslouchání různých skladeb, jimž děti ještě těžko budou rozumět a které si venkovské školy nebudou moci porídit.

Z tělesné výchovy doporučujeme vynechat plavání, sáňkování, bruslení, klouzáni a lyžování jako povinné pro všechny žáky, neboť u dětí obecné školy je

velké nebezpečí úrazu a na mnohých školách nebude možno najít vhodná místa pro tyto sporty. Rovněž navrhuje vynechat 8 polodenních vycházek v 1.—3. post. roč. a 6 polodenních a 2 celodenní ve 4.—5. roč. a místo nich zavést několik dvouhodinových vycházek, které by žáky tak nevyčerpávaly.

Celkový dojem o návrhu def. osnov je ten, že jsou velmi přeplněny učebnou látkou a že zavádějí nové směry podle pokusných reformních škol, na něž naše školy ještě dlouho nestačí pro nedostatek zařízení, místností a pomůcek. Bude-li návrh osnov schválen v původním znění, donutí učitele i žáky k rychlé a povrchní práci. Práce ve škole bude uspěchaná, učební látka se řádně nepochví a nezvládne, žáci se naučí povrchnosti a nedbalosti a z rychle probírané látky nebudou mít užítka.

Stěžujeme si v poslední době na menší chápavost žáků. Myslím, že jedna z příčin je také ta, že od nich žádáme příliš mnoho a neposkytneme jim dosti času, aby se mohli naučit tomu, co od nich požadujeme. Stále je zatěžujeme sběrem odpadků, papírů, semen, bylin a pod. Chceme, aby vystupovali při různých slavnostech, aby cvičili na sletech, aby hráli divadla, zpívali, přednášeli básničky a pod. a neuvědomujeme si, že to vše vyčerpává jejich energii a je na úkor soustavné a svědomité práce ve škole.

BOJ O STŘEDNÍ ŠKOLU.

Dr. Josef Čapek, profesor.

V jednání o školské reformě zápásí spolu dvě vyhraněná stanoviska: stanovisko reformátorů a stanovisko středoškolských profesorů. Prof. Kahuda, mluvčí reformátorů, soudí, že je to zápas těch, kteří chtějí „opravdový pokrok“, s těmi, kteří chtějí ze „setrvačnosti“ zachovati u nás dosavadní školský systém.

V čem se projevuje „setrvačnost“ u středoškolských profesorů? Zač bojují a jakými methodami? Stojí v tuhém a rozhodném boji za svobodné rozumové myšlení a skutečné vědomí o střední škole, za nezištné a methodické hledání pravdy, která je výsledkem dlouholetých zkušeností, získaných při poctivé práci na střední škole. Vytrvale usilují o jasný poměr slov a věcí, o správné poznání pojmové, věčný problém lidské vzdělanosti, problém plný krás a nebezpečí, aby pojmy pravda, dobro, svoboda, spravedlnost, zbožnost nabyly ve výchově mládeže jednoho jistého a pravdivého významu. Proto mají na zřeteli přísnou průpravu logickou, právě dialektické vzdělání, umění to logické abstrakce, povznesené mravním posvěcením do služby pravdě. Statečně a pevně se starají o výchovu celého člověka, aby se po všech život řídil spravedlností pod vládou moudrosti, aby ve věcech mravnosti a práva byl slyšen odborník a nikoli schvalovatel, t. j. lid, aby se rozsuzovalo znalostí a ne množstvím, cokoli má býti dobře rozsouzeno. Štredoškolské profesory se ohrazují proti tomu, aby nevládla zpupnost a anarchie, neboť zpupnost není vzdělání a anarchie není svoboda, aby se ve výchově nezaváděly novoty proti platnému řádu mocí, neboť jen tak se udrží řádná výchova a nevydává se v nebezpečí celek. Podnikají konečně

těžký zápas o to, aby vzdělanci udržovali řád rozumové a mravní jistoty, protože vyzrálá moudrost, uvažující všechny podmínky společenské, politické i hospodářské, prochnutá hlubokými zásadami mravními, je nezbytným vůdčím elementem harmonické jednoty a jedinou bezpečnou zárukou zdraví pro každý stát a lidskou společnost.

V čem vidí prof. Kahuda „opravdový pokrok“ u reformátorů? Je to snad „opravdový pokrok“, když ti, kdo rozhodují o návrhu organizace střední školy, nemají o ní pravé poznání a vědění, neznají o ní pravdu, ale spokojují se běžným míněním a sami nepřemýšlejí? Mínění, domněnka je kalný a nespolehlivý zdroj vědění. Je to „opravdový pokrok“, když se síla jejich mluveného slova vzpírá sloužit pravdě a právu a chce býti sama svéprávnou mocí a vládkyní nad pojmy a lidmi? Lidmi je určena a určována pravda, dobro, krása a právní řád, spravedlnost je prospěch vládnoucí strany, která má moc. Moci se dovolávají reformátoři ve svých veřejných projevech a jenom tím odůvodňují státní nezbytnost svých reformních plánů. „Tvořivou a věcnou kritiku“ vidí ve spílání a podezírání druhých, diktují učitelům přijímati nekriticky to, co se bez odborné znalosti a bez ohledu na tradici navrhuje, odvažují se prováděti nebezpečný experiment s člověkem a zavést školský zákon překotně na všech školách, ačkoli nebyl vůbec vyzkoušen. Vybízejí učitelstvo, aby podle potřeby pomohlo svou mocí k uskutečnění zákona. Kdo z vás reformátorů, pane prorektore university a pane profesore Kahudo, zakřikl nebojácně ty hlasatele moci? Oba se přece stále dovoláváte demokracie! Je moc bez rozumu a mravnosti mocí?

Také důvody, které se uvádějí pro nutnou reformu, jsou jasným dokladem neodborného postupu a nikoli „opravdového pokroku“. Náš školský systém je prý třídní. „Jen 8 proc. mládeže, ne však vskutku nejschopnější, dostane se podle společenské příslušnosti na střední školu.“ To je fráze a ta se říká, když není co povědět. Na střední školu jsou přijímáni žáci a žákyně podle klasifikačního popisu, který si přinášejí ze školy národní. Komu učitelé národních škol vydali klasifikační popis o způsobilosti ke studiu, ať pocházel z kterýchkoli vrstev, udělal-li přijímací zkoušku, byl *vždy* přijat. Statistická čísla o společenské příslušnosti rodičů nejsou rozhodující pro posouzení mravního a sociálního smýšlení a jednání na střední škole. To jsou hodnoty, které nelze vyjádřit žádnými čísly. Není věcí školy, jak státní administrativa umožní nemajetným rodičům, aby mohli své nadané děti dáti na studie. „Kapitalistická společnost“ nikdy střední školu neovlivňovala. Možná, že by se dnes pod pojem „kapitalistická společnost“ zařadili mnozí, kteří ještě před chvílí kapitalismus potírali a střední škole vytýkali, že je

třídní. K tomu, že střední škola vychovala a vychovává vedoucí vrstvu v národě — ale žádnou „vládnoucí kastu“ — se my, středoškolské učitelé, hrdě hlásíme. Ale klademe si otázku, zda zvítězí i v parlamentě jako v návrhu školského zákona počtem silní odborníci, kteří budou hlasovat o něčem, co neznají, a porazí přehlasováním skutečné odborníky. O vědecké pravdě nelze hlasovat.

Vracíme se k úvodu. Setrvačnost středoškolských profesorů je stálá snaha, aby nám ve výchově byly uchovány věčné, neměnné mravní hodnoty, které zanechávají trvalou pečeť v kosmu duchovním a staví vysoko nad blízké prospěchy a *hmotné* hodnoty ty neměnné mravní hodnoty, které nás postavily mezi nejkulturnější národy světa a vyhrály nám dvě světové války. Opravdový pokrok reformátorů je ve zřejmém rozporu s myšlenkami našeho dvojího osvobození. Prof. Kahuda má pravdu, když „opravdový pokrok“ klade proti „setrvačnosti“. Neboť ve školské reformě běží jedině o zápas svobodného rozumového myšlení, skutečného vědění a pravdy — to je ta setrvačnost — se zdáním, nepravdou a věděním domnělým — to je ten opravdový pokrok reformátorů.

Ve veřejném a politickém životě se vede spor, kdo za to může, že ještě nemáme školský zákon. Mne otázka viny nezajímá. Já to snesu, říká-li se, že je vinno ministerstvo školství. Zlé však je to, že se s touto otázkou nemůže opravdu pohnout z důvodů politických i odborných. Ukazuje se pořád, že není shody mezi odborníky v otázce jednotné školy. Myslím, že se to ukáže ještě důrazněji. Tyto otázky řešit mocensky, řešit je podle toho, kdo je právě v ministerském křesle aneb kolik která theorie má za sebou zájemců, řešit je podle voličských hesel, řešit je podle takových zřetelů, je hanebné řešení a žádné řešení a já to také nepřipustím. Naše děti, naše věda, naše kultura i naše technika nezaslouží, aby se takové zřetele míchaly s kulturními zřeteli. Co dělat? Nutno se snažit, aby takových zřetelů nebylo. Řešení nám nemůže být lhostejné. Naše otázka musí být rozřešena tak, aby byli spokojeni i učitelé středoškolské a také vysoké školy. Všechno naše učitelstvo, i učitelstvo I. a II. stupně je dost inteligentní, aby to nahlédlo, aby se na tyto věci dívalo trpělivě.

Z projevu p. ministra školství.

Cit. Svob. noviny z 20. XII. 1947.

K V. SJEZDU ČS. ZEMĚPISCŮ V PRAZE

Frant. Podlešák, odb. učitel.

Na tomto sjezdu byli poprvé přítomni i učitelé měšťanských škol. Rozdělení odborných přednášek s diskusemi do jednotlivých sekcí znemožnilo učitelům návštěvu jednotlivých odborných statí a výkladů o zeměpise historickém a kartografii, fysickém zeměpise, antropogeografii, ale účast všech učitelů a profesorů ve IV. sekci - zeměpisu školském - přinesla ujasnění po stránce didaktické a metodické a tím přispěla k jednotnému nazírání na vyučování zeměpisu na školách II. a III. stupně. 12 přednášek této sekce lze rozdělit do těchto skupin.:

1. Seznámení s odbornými vědeckými požadavky při vyučování zeměpisu: Profesor Dr. J. Doberský pojednal o užívání názvů na mapách a v učebnicích zeměpisu, jak bylo stanoveno názvoslovnou komisí při čs. společnosti zeměpisné. Zde platí zásada: „Budeme respektovati názvy cizí, jako si přejeme, aby cizina respektovala naše úřední názvy.“ Jména pohoří, hor, řek, moří a pod. podrží dosavadní vzité názvy. U měst budou vžité názvy v závorce - proto: Paris (Paříž), Venezia (Benátky) ... ale Irenze, Iran, Brasilie ... Chceme a musíme dbáti toho, aby názvy hor, pohoří a jiných terenních celků odpovídaly skutečným termínům vědecké terminologie, ovšem zůstane vžité „Kunětická hora.“ Nebudeme však nadále užívat Němci zavedeného Schit-Insel (naplavený ostrov) a proto učme u Dunaje děti znáti Velký ostrov a ne Velký „žitný“ ostrov. I v těchto odborných zeměpisných otázkách bylo jasno, že učitel zeměpisu musí býti nejen odborníkem, ale nositelem národního vědomí a vychovatelem k pravému vlastenectví. J. Volko-Starohorský v referátě „Důležitost nomenklatury map“ zdůraznil, že dobrý mapér má být dobrým geografem i filologem. Pojednal o germanisaci i maďarisaci za bývalého Rakousko-Uherska a poukázal zvláště na to, že názvy se stále vyvíjejí. Stejně zdůraznil důležitost řádného slovníku zeměpisných pojmů.

• Prof. Dr. L. Joura pojednal o recenzi cestopisných děl jako pomůcky při vyučování zeměpisu. Uvedl, že nejen učitel, ale i žáci a veřejnost se stýkají s řadou recenzí v denním tisku. Kritisoval neodborné recenze, jejich jednotlivé a někdy velmi časté chyby a nesrovnalosti, které působí velmi směšně a zmatečně. Výklad obsahoval četné ukázky z tisku.

2. Přednášky týkající se vyučování zeměpisu všeobecně. Dr. K. Spálová, uvedla jak je důležité naučiti děti dívat se uvědoměle i při zeměpise. Proto cvičíme vidění v terénu, i vidění podle dobré mapy. Z mapy lze zkušenému oku mnoho poznati a vyčísti. Tím nám i zeměpis dává příležitost k častému uplatnění zrakového vnímání. „Žák bedlivě čte mapu, veden učitelem, sám si tvoří zeměpis.“ Dalšími prostředky zrakového vnímání jsou: obrazy, film, diapozitivy. Poukázala na nutnost standartisace učebních pomůcek i na možnost oživení obrazů různými nápisy, daty a dodatky.

Prof. K. Urban ve dvou přednáškách: „Poslání učebnice zeměpisu“ a „Učitel zeměpisu, jeho vlastnosti a vzdělání“ rozebral dvě nejdůležitější složky při zeměpisném vyučování. Učebnice musí býti vědecky správná. Údaje v ní musí býti přesné a časové. Proto proměnlivé údaje se uvádějí průměrem zpravidla za poslední 10letí. Jednoduchá, jasná a zřetelná učebnice bude doprovodem mapy a musí souhlasiti s učební osnovou. Sloh učebnice přiměřený žákům musí býti vzorem jednoduchosti a jasnosti. Učitel zeměpisu nabývá zkušeností hojným cestováním a musí studovati přímo, i z cizích literatur. Ve svém působišti i okolí bude badatelem a sběratelem. Musí podporovati krajinná musea a znáti dobře folklor domácího kraje.

3. Skupina přednášek se převážně týkala metodiky na školách a náplně hodin vlastního zeměpisného vyučování.

Zem. škol. inspektor B. Řehák zdůraznil v přednášce: „Zeměpis na střední škole“ nutnost přesného dodržování osnov. Vyšel ze zkušeností při inspekčních a odsoudil přeplňování látky zbytečnými podrobnostmi a pamětným hromaděním dat. Zeměpis musí žákům přiblížit krajinu a její vztah k lidem. Snažme se vždy „vydolovat“ z žáků co mohou sami domyslet dle mapy a zkušeností, které mají. Učivo vhodně motivujme a užíjme všech pomůcek a prostředků, abychom takto získané poznatky žáků scelili a doplnili. Velký důraz kladl na pečlivé poznámky. Žáci se často snaží o poznámky podrobné. Fonetické psaní poznámek nutí žáky k psaní neurovnaných hesel bez smyslu pro logičnost. Dále ukázal na správné využití pěkných obrazů, pohlednic a jiného materiálu školních kabinetů zeměpisných zbavených všeho balastu, jakož i na zeměpisný film. Bylo by škoda přehánět však metodiku na úkor vědy a věcnosti. V diskusi bylo upozorněno na využití pískového stolu, diapositivů, důležitosti národopisu a pravidelných časovostí v hodinách. Mnozí ze zkušeností uvedli prameny a způsoby získání materiálu pro zeměpisné sbírky.

Zem. škol. inspektorka M. Drástová jednala o „Didaktice a metodice zeměpisu na škole II. stupně.“ Pojednala o historii osnov a výběru látek co do množství, jakosti, únosnosti k žákovi a povinnosti ke společnosti. Statický zeměpis musíme zaměnit za zeměpis, kde řeky, hory, bída lidí, technický pokrok a j. spolu souvisí. Kraj je vždy živý, plný vztahů. Takový zeměpis je pak školou logického myšlení. Příroda i člověk jsou v neustálém zápasu a protiklady jsou vyrovnány prací. Zeměpis stále roste a nesmí zastarat. Nemůžeme nikomu ujít výstavba přehrad vysokých pecí, továren, zúrodnění stepí a jiné změny. Z živé přírody nesmíme vybírat pouze fakta. Bylo by škoda, aby z tohoto živého předmětu někdo činil statickou, suchopárnou nauku. Neučíme v zeměpise o horách, řekách, ale o zemi, která je domovem lidí. Dítě musí pochopit, že svět vzniká před jeho očima a poznat závislost jedné věci na druhé. Proti přírodě i s její pomocí budujeme a přestavujeme svět, aby byl krásnějším domovem nás všech. Otázka metod na škole II. stupně rozřeší diferenciaci. Předpoklady: učitel, příprava, přehledný plán a učebnice. Záleží vždy na vhodné motivaci, která musí být kolektivním úkolem a odpoví na otázku, proč se učím. Zjistíme, co děti vědí, co čtli, pak následuje samostatné studium žákovy. Upozornila na pracovní metodu, která se liší od dosavadních, kdy učitel neměl čas sledovat, jak se dítě učí; prostě pouze vložil a uložil. Chceme zvětšit pracovní techniku u dítěte, a proto sledujeme jeho práci. Látku, kterou jednotlivci zpracovali sami rozpravou, debatou a diskusí, stmelíme v pevný obraz, aby se stal majetkem všech žáků. Při všem nespěcháme na děti a upevníme v nich tím správnou techniku práce. Přihlížíme vždy k průměru skupiny žáků a chceme, aby všichni co nejvíce pomáhali v učebním procesu. V učebnici najdeme mnoho látky dětsky podané, sice rozvleklejší, ale chceme extensitou dojít k intenzitě. Kontrolujeme vždy žákovu práci a ne pouze její výsledky. Dítě nesmí pracovat ledabyly a co je na padne - jádro musí být hlavní a děti se musí naučit myslet.

Zem. škol. inspektor Dr J. Novotný ve dvou přednáškách doplnil oba předchozí referáty o vyučování zeměpisu na školách II. a III. stupně. Dotkl se dvojstupňovitosti zeměpisu na škole střední a probral osnovy škol 3. stupně. Chce, aby v pravidelných lhůtách vycházely „Zeměpisné přehledy“, příručka potřebných dat, která by uváděla v statích: změny, nové objevy, hospodářský zeměpis a ostatní údaje. Tato příručka musí být levná. Rovněž se zmínil o zeměpisných čítankách. Na vyšším stupni střední školy musí žáci zvykat na studium knižní. Test pro zkoušení nesmí být častý a na úkor samostatného podání. Zkoumáme i inteligenci jednotlivce, jak dovede skloubit a vynechat podrobnosti při reprodukci větší partie učiva. V druhém referátě se zabýval zkušenostmi z vyučování zeměpisu na středních školách. Zmínil se o nedůvěře, kterou mnozí profesori mají k metodě pracovní. Metoda je cesta a cílem uče-

ni je určitá míra vědomostí. Nesmíme ani pracovní metodu považovati za samospasitelnou. Mistrem je ten, kdo dokáže na patřičných místech použití metody, která ho účelně nejkratší cestou dovede k cíli. Pro pracovní metodu musíme vždy náležitě připravit podmínky.

O Metodice zeměpisu na obchodních školách pojednal Dr. O. Oliva, který zdůraznil srovnávání poměrů u nás se státy ostatními při vyučování o důležitosti hospodářského faktoru a z toho pak vyplyne snaha zaručiti nejvyšší hodnoty výrobků.

Přeplněný program jediného dne přednášek byl zakončen pozdě večer a bylo zdůrazněno: volnost učebné metody, standartisace pomůcek, zásobení škol obrazovým materiálem, odstranění nejasností v přechodných osnovách a doplňcích, ponechání volné soutěže při vydávání učebnic, subvencování studijních cest do ciziny, řádného vybavení fakult a vhodných vzorných škol v místě fakult, a umožnění levného cestování volnými prázdninovými jízdenkami o prázdninách učitelům zeměpisu.

NÁVRH NOVÝCH OSNOV PRO ŠKOLY OBECNÉ

Antonín Krejčíř, okr. škol. inspektor.

Z úvodních slov k návrhu se dovídáme, že jej vypracoval Výzkumný ústav pedagogický v Praze na podkladě prozatímní učební osnovy a připomínek, které poslaly OPS.

Zatím prý se nelze o nic jiného opřít než o zkušenosti z praxe, poněvadž dosud není potřebných výzkumů o obtížnosti a vhodnosti učební látky pro jednotlivé postupné ročníky.

O dosavadních učebních osnovách se tvrdí, že trpěly přeplněností a dávaly úkoly, na něž stačili jen žáci nejnadanější a z učitele dělaly otroka času. Tím jsou dosavadní osnovy prohlášeny nepřímou za maximální. Nové by podle toho, že se o nich tvrdí, že by měly býti přiměřené pro žáky průměrné a podprůměrné, měly býti minimální. Je dosti podivné, že to není nikde pověděno přímo, a nutno se toho z nepřímého náznaku domýšlet. Přes to však hned prvním slovem návrhu se i tyto nové osnovy prohlašují za normální.

Všimněme si poněkud samého návrhu!

První část „Obecných poznámek“ naznačuje zásadní hlediska a úkoly školy obecné zbytečně mnohomluvně, obraty žurnalistickými a frázemi časovými, takže se v těchto hlediskách úkol obecné školy ztrácí jako v mlhovinách.

Co chtějí navrhovatelé říci tou „ideově a didakticky zhodnocenou náplní“? Dále je více než zbytečné vykládati o „přímém a uvědomělém zařazování školy do kulturní výstavby naší lidově demokratické republiky“, protože každá škola — a rozumí se, že i naše škola, je už svým posláním odjakživa do kulturní, politické a hospodářské výstavby zařazena, proto se nemusí teprve teď do ní zařazovat. A samo sebou se rozumí, že přímo a uvědoměle. Bodejť nepřímou a neuvědoměle! To přílišné zdůrazňování nové školy vy-

padá tak, jako by ta naše dosavadní republikánská — nu řekněme, jak jsme vždycky říkali, naše národní škola — byla tak zastaralá a svůj úkol tak mizerně plnila, že nutno hluboce ji zakopat a vytvořit školu docela novou. To ovšem není pravda a proto ten honosný název „naše nová škola“ duní prázdnotou. A týž ráz má i tvrzení, že je to škola společná pro všechny děti ve věku od 6—11 let a že se v ní dostává všem dětem stejného vzdělání. Ta novinka je už stará 80 let, pokud jde o tu docházku společnou, a pokud jde o to stejné vzdělání, pak je to iluze. Pravda je, že si děti z této školy odnášejí velmi nestejně množství vědomostí — tedy vzdělání — a že by se tu mohlo pouze tvrditi, že poskytuje příležitost ke stejnému vzdělání.

Zdá se, že autorům nejde o nějaké to slovo a o jeho přesný význam, ač by to v takovém úředním dokumentě, jakým osnovy jsou, mělo být. Tak se tu mluví o přátelství s SSSR a s velikým národem ruským tak, jako by tento národ v SSSR nebyl, a slovy „lidově demokratický“ se ve 2. odstavci tohoto úvodu přímo hýří. Najdeme je tam totiž čtyřikrát. Odstavec „O součinnosti s orgány lidové moci“ by mohl býti bez nebezpečí pro obsah a úplnost osnov docela dobře vynechán.

S politického hlediska se o nové škole tvrdí, že se účastní plnění vládního programu. Což pak máme první a poslední vládní program? Snad tam chtěli napsat „vládních programů“! A není to zbytečné? Či si lze představit, že by škola byla někdy vládní a někdy opoziční? A k tomu se přidává, že tato „nová orientace je zdůrazňována i tím, že občanská výchova je v ní samostatným předmětem. To je věru div! Asi žádný z navrhovatelů nebyl ve školských službách před r. 1945 a všichni si myslí, že je občanská výchova samostatným učebním předmětem teprve od té doby, co oni zasedli ve VÚP.

V úkolu obecné školy čteme mezi jiným, že má poskytovat základ *pokrokového* světového názoru. Který a jaký to názor je? Poněvadž to přídatné jméno nevhodným užíváním příliš bylo profanováno, bylo by dobře, kdyby bylo zaměněno za slovo s přesnějším obsahem, které by se těšilo větší důvěře a lepší pověsti.

Oddíly „Zásady a metody“ i „Učitel a žák“ jsou řádně rozvodněnou druhou částí úvodů bývalých normálních osnov z roku 1933 a 1939. Ve 4. oddílu této části je délka vyučovací jednotky stanovena na 50 minut a délky přestávek na 5, 10 a 10 minut proti dřívějším 45 minutám, doporučeny pracovní, a příruční žakovské knihovny, které byly dříve jenom doporučeny, jsou nyní nařízeny. Formulace odstavce o vycházkách je jasnější a úřednější.

Týdenní příděl hodin jednotlivým třídám velmi se podobá přídělu podle osnov z r. 1939. Podle nového přídělu má první třída o 1 hodinu méně počtů, druhá o 1 hodinu tělesné výchovy, ve třetí se

získávají na tělesné výchově 2 hodiny. Ve čtvrté a v páté třídě zůstává týž počet hodin pro hochy jako v osnovách z r. 1939, pro dívky je o 1 hodinu nižší, a to na účet dívčích ručních prací a domácích nauk. Povážíme-li však, že se v osnovách z r. 1939 dosáhlo počtu 29 hodin započítáváním dvou hodin *nepovinné* němčiny, dosahuje se jej nyní zápočtem 2 hodin *povinné* ruštiny.

Mimo to se zavádějí nepovinné kroužky samosprávné, technické, rytmické a herní a doučovací. Nikde — kromě kroužku technického — není přesně stanovena doba, již lze jednotlivým kroužkům přidělit. Při týdenním feriálním dni a při zavedení všech druhů kroužků lze předpokládat, že by se tak pobyt ve škole prodlužoval každý den o 1—2 hodiny, což se asi sotva dobře srovnává s požadavkem horlivé péče o zdraví dětí školního věku.

Poznámky pro málotřídní školy jsou v návrhu nových osnov poněkud rozšířeny metodickými pokyny pro úspornost práce, koncentraci učiva, konsolidaci předmětů a pro pružný a volný rozvrh denní i týdenní práce. Ostatní pokyny v této věci jsou převzaty z osnov dřívějších.

Všimneme-li si jednotlivých předmětů v návrhu osnov, shledáme, že je tu stavba osnov systematictější. Jestli dosud býval v osnovách naznačen nejprve úkol vyučovací tomu kterému předmětu a za ním pak bylo uvedeno učivo a ke konci poznámky, jsou v tomto novém návrhu vždy za úkolem uvedeny prostředky ke zvládnutí daného úkolu a teprve potom je učivo pro jednotlivé ročníky a za ním zvláštní poznámky. Ani tato stavba osnov není vynálezem docela originálním. Můžeme ji najíti v osnovách z r. 1939 u hudební a tělesné výchovy. V nových osnovách je však provedena důsledně u všech předmětů.

Pokud jde o samo učivo, nenacházíme tu téměř nic, co by nebylo v osnovách z r. 1933 nebo z r. 1939 a rovněž zařazení učiva do úkolů jednotlivých ročníků se téměř nezměnilo.

Za zaznamenání stojí jen, že v jazyku vyučovacím byl rozkazovací způsob sloves přesunut ze 3. do ročníku 4. a skloňování i stupňování přídavných jmen se z osnov školy obecné ztratilo vůbec. Za novinku lze pokládati v pravopise požadavek nácviku v 2. post. r. 250—300 slov, ve 3. také 300, ve 4. roč. 400 a v 5. post. r. 500 slov. Písemné úkoly mizejí a místo nich nastupují jiné formy písemných projevů. Nenápadně se zavádějí písemné zkoušky z probraného učiva.

Zavedení ruštiny jako povinného předmětu není krokem ani potřebným, ani vhodným. Jestli se nepovinná němčina dostala do normálních osnov v r. 1939 pod nátlakem politickým, není nutno, abychom ji stůj co stůj, jsouce svobodni, nahrazovali jiným jazykem, byť to i byla ruština. Ani tehdy, když o znění osnov rozhodovalo rakouské a svým duchem německé ministerstvo kultu a vyučování,

nenapadlo nikomu z těch, kteří tehdy určovali učivo pro školu obecnou, že by měli pro děti tohoto věku a do školy, která má velmi zodpovědný úkol, klásti solidní základy vzdělání pro všechnu ostatní vzdělávací práci, zařaditi ještě vyučování cizímu jazyku. Sami navrhovatelé osnov, jimž se zdály dřívější osnovy bez povinné němčiny přeplněnými učivem a kteří vytýkají dřívějším osnovám neskromnost v požadavcích, pojednou tu přidávají břímě nové a zbytečné. Zbytečné, protože pro zvládnutí slovanského jazyka v potřebné míře zcela postačí, začneme-li mu učit až na škole II. stupně. Bylo by dobře, aby se všichni ti, jimž záleží na tom, aby práce na škole obecné byla vykonána bez kvapu a solidně, ohradili proti této novince, pro kterou je na dalším stupni školy povinné času dost.

Obsah prvouky zůstal v podstatě týž jako v osnovách 1939, jest však místy vyjádřen jinými slovy. V poznámkách působí novým dojmem body 7. — 10.

Ve vlastivědě je učivo vyznačeno poněkud přesněji než v osnovách dřívějších, zvláště pokud jde o učivo rázu dějepisného a přírodopisného. Při současné mentalitě té skupiny našich pedagogů, kteří návrh chystali, je pochopitelné, že se v heslech setkáváme s termíny: vítězství pánů u Lipan nad lidem, protireformace a temno. Přesun učiva o domácích zvířatech z 3. do 5. post. r. je v poznámce celkem dobře zdůvodněn.

Formulace úkolu v počtech a měřictví překvapuje v 1., 2. a 8. bodě mlhovitou neurčitostí. Bez těchto bodů by se osnovy nejen dobře obešly, ale by i získaly. V prostředcích pro toto vyučování tu čteme také „hodnocení pracovních výkonů a cen životních potřeb“. To se sem asi dostalo omylem, protože po dětech obecné školy nemůžeme chtít, aby hodnotily pracovní výkony a ceny životních potřeb. Od toho jsou jiní páni! A nač by pak byl NÚC? Snad tam chtěli navrhovatelé zdůrazniti, že je potřebí, aby se děti seznamovaly s číselným hodnocením těchto věcí a bylo by dobře, kdyby k tomu přistoupilo i seznamování s cenami rozličných látek a surovin. Je vhodné, že se s měřickými tělesy seznamují děti již od 1. postupného ročníku.

V poznámkách k tomuto předmětu se setkáváme se vším, co jsme čtli už v osnovách z r. 1939, kromě věty: „Místo úkolů lze užiti normalisovaných testů“.

Psaní, kreslení, ruční práce chlapecké a dívčí s domácími naukami splynuly v jeden předmět, jenž má podle přání navrhovatelů vésti „k pěstování a zvyšování pracovní morálky, k odpovědnosti, vytrvalosti a hospodárnosti v práci“. Či snad, že by bylo lze u dětí obecné školy konstatovati úpadek pracovní morálky?

V poznámkách se pak dovídáme, že chtějí odstraniti dělení dětí při práci podle pohlaví, a tamtéž se přiznávají, že „nechtějí vycho-

vávat děti k určitému povolání (jako dosud dívky k úkolům hospodyně)". Je to pokus o cosi nepřirozeného a proto předem odsouzený k nezdaru. Jestli se mají děti učit pro život a ne pro školu, tak je potřeba, aby se na jejich budoucí životní úkoly pamatovalo. Zdá se, že tu ještě doznívá snaha odstranit všechny rozdíly mezi lidmi, jež ještě nedávno zacházela za hranice rozumného uvažování. Dokud se budou lidé dělit na muže a ženy, dotud budou mít i ve společnosti rozdílné úkoly a rozdílné práce, spojené s jejich plněním. Věc by ostatně zasluhovala podrobnějšího rozboru, pro nějž tu není, bohužel, místa.

Učivo je snůškou toho, co bylo požadováno v jednotlivých předmětech, z nichž je nový předmět vytvořen. Pro tříbení vkusu a chápání uměleckých děl je v osnovách zařazeno nazírání na umělecká díla malířská, sochařská a stavitelská.

Požadavky v hudební a tělesné výchově neliší se valně od těch, které byly stanoveny osnovami z r. 1939. Pokud pak jde o tělesnou výchovu, jsou nároky na nejvyšší výkony sníženy, díkce je úspornější.

V občanské výchově jsou osnovy značně rozmáchlé. Není vhodné žádati příliš mnoho, je-li předmětu určena jedna vyučovací hodina týdně. Jestli počítáme, že se některá hodina ztratí ve dnech svátečních a nejméně šest hodin přípravou a oslavou rozmanitých výročí, tak jest skoro jisté, že na samo učivo nezbude plně ani 30 hodin ročně.

Kolik se za tu dobu dá dobře probrati z tolika hesel, jež zabíhají svým obsahem do nejrozmanitějších oborů vědění? Tedy je tu nutno krátit, ale opatrně, aby podstatné nezmizelo.

Mezi hesly tu čteme: „M. J. Hus, bojovník za pravdu“. Zbytek staré nepřesnosti. Snad za vlastní přesvědčení. Ne? Pokud jde o tu pravdu, tak to není věc tak jednoduchá!

Jestli měli navrhovatelé na mysli vytvořiti nové osnovy tak, aby bylo z dřívějších co nejvíce zachováno, pak lze říci, že se jim dílo po této stránce podařilo. Jestli však chtějí v nich uplatniti co nejvíce vlastních myšlenek a názorů, pak by se jim dílo valně nezdařilo, poněvadž to v nich, co je nové, nemá té úrovně, aby to bylo lze k těm zbytkům starých osnov beze všeho přiřadit.

Lze po této stránce ještě mnoho napravit. Bude dobře, když si autoři návrhu uvědomí, že i toto jejich dílo bude jednou soudit historie bezohledně a přísně.

Sapienti sat!

NÁVRH ZÁKONA O ZÁKLADNÍ ÚPRAVĚ ŠKOLSTVÍ.

Dr. Karel Bureš, profesor.

(Poznámky k redakci návrhu MŠO č. 6862/47, pres. 3.)

(Dokončení.)

Par. 70/1-4 dovoluje zříditi při škole žákovský domov (internát), útulek pro přespolní žáky nebo jiný útulek (družinu) a školní kuchyni pro společné stravování za přispění státu, svazků územní samosprávy a jiných činitelů. I dobročinným spolkům katolické církve tedy je dána možnost zříditi internáty vedené v duchu náboženském. Avšak 3. bod tohoto par. bylo by nutno upravit tak, aby výchovná správa nebyla dávana výhradně řediteli školy nebo členu učitelského sboru, nýbrž osobě, které to svěří výdržovatel. Ředitel nebo člen sboru by měl býti pouze zástupcem školy, ne vedoucím po stránce výchovné. Tak to vzbuzuje dojem, že návrh chce prosadit svou výchovu i do internátů, ať jsou zřízeny a vydržovány kýmkoli, že i do nich chce vnést ideologickou jednotu.

Par. 72/1-3 jedná o učebnicích a stanoví, že mohou býti používány jen učebnice schválené příslušnými úřady a že všechny žákovské učebnice a pomocné knihy pro všechny učební předměty kromě náboženské výchovy vydávají ústavy a podniky státní školské správy. Zase se tak zajišťuje stát, aby duch školy byl takový, jaký on chce. Poněvadž státu dávají ducha a směr vládnoucí lidé, je nebezpečí, že škola bude ve stálém neklidu, poněvadž bude své ideologické stanovisko prosazovat ta strana, která je u vesla. Tímto zařízením se také odstraní zdravá konkurence a docílí se žádaná ideová jednotu. Důvod, který udávají Poznámky k tomuto par., proč musí mít stát monopol na vydávání učebnic, je malicherný. Prý proto, aby mohly býti učebnice poskytovány zdarma sociálně slabým žákům. Toho lze docílit ještě jiným způsobem než zmonopolisováním jejich vydání. Konečně došud dávají nakladatelé určité výhody pro chudé žáky. (Výtisky zdarma.) Náboženských učebnic a pomůcek se tento par. netýká.

O nich se zmiňuje 3. bod téhož par.: „Učebnice a učební pomůcky pro náboženskou výchovu schvalují příslušné církevní orgány (náboženské obce); na školách lze jich užívati se souhlasem ministerstva školství a osvěty, vyhovují-li po stránce občanské a náboženské snášenlivosti.“ Požadavek o občanské a náboženské snášenlivosti stanoví i par. 64/2: „Učební osnovy náboženské výchovy stanoví církevní orgány (náboženské obce), MŠO po slyšení pověřenectva školství a osvěty je vyhlásí po přezkoumání s hlediska občanské a náboženské snášenlivosti.“ Co se myslí náboženskou snášenlivostí? To je tak široký a neurčitý pojem, že se jím může zakázat i plné podání katolické nauky vzhledem k jiným křesťanským vyznáním nebo k názorům bezbožeckým. Pravda přece není snášenlivá, nemůže býti tolerantní. To jen polopravdy nebo pravdy částečné mohou uznat a trpět podle sebe jiné relativní pravdy. Avšak absolutní pravda nemůže uznat za pravdu něco jiného. Pravda může býti pouze jedna, a co se s ní nesrovnává, nemůže nazvati pravdou. Tuto toleranci katolické náboženství nemůže mít. Má však a musí mít úctu a lásku k člověku, i kdyby byl jiného smýšlení. Platí tu slova sv. Augustina, jak je cituje olomoucký katechismus čl. 72.: Bludy potírejte, bludící milujte. Proto je nutno odmítnouti pro učebnice katolického náboženství podezření nebo dokonce tvrzení, že jsou občansky nesnášenlivé. Je také zajímavé, že se v návrhu zákona činí opatření o náboženských učebnicích, aby nebyly nesnášenlivé, kdežto o učebnicích dějepisu, přírodopisu, češtiny, občanské nauky a o ostatních se nezmiňuje zákon, že budou připuštěny teprve po prozkoumání náboženské snášenlivosti. Těm by se dala, jak zkušenost ukazuje, dříve vytknout

úmyslná nesnášenlivost a to ne v pravdách naprosto jistých a dokázaných, nýbrž v polopravdách a v nedokázaných teoriích. V nich je často i vyložená občanská nesnášenlivost vůči katolíkům. Bylo by tedy jen spravedливо, aby tento požadavek nebyl omezen jen na náboženství, nýbrž na všechny předměty a učitele. Tento předpis je však opět dokladem, že náboženství má výjimečné postavení v navrhované škole, že je v ní pouze trpěno a jen na čas ponecháno.

Par. 77/1: „Při škole se může zříditi sdružení rodičů přátel školy jako právnická osoba. Úkolem rodičovského sdružení je zajišťovati spolupráci školy s rodinou zejména po stránce výchovné, podporovati školu v jejich pomocných úkolech a přispívati k jejímu zvelebení.“ Velmi pěkně se v tomto par. mluví o spolupráci školy s rodinou, zejména po stránce výchovné, ale v celém návrhu nového školského zákona není ani stopy, že by chtěla nová škola spolupracovati s křesťanskou a katolickou rodinou na křesťanské výchově jejich dětí. Snad nepředpokládá návrh, že všechny rodiny jsou bez význání nebo že se jimi brzy stanou! Kdyby byl návrh zákona vypracován vždy ve spolupráci s rodinou, dbal by tedy i katolických rodin s katolickou výchovou a vytvořil by školu přijatelnou i katolíkům. Zdá se, že ustanovení tohoto par. bod 1. zůstane jen řečnickou okrasou, a že hlavní a jediný úkol rodičovských sdružení bude opatřovati pro školu jmění z dobrovolných příspěvků a jiných věnování. Jiného vlivu na ducha školy sotva docílí.

Část sedmá par. 78—89 obsahují přechodná ustanovení, jak změnit nynější školský systém na nový a jak se mají postátnit nestátní školy. Hned par. 78/1 stanoví: „Veřejné školy nestátní se zestátní...“ Tedy i církevní školy s právem veřejnosti přestávají býti církevními. Soukromé školy bez práva veřejnosti mohou zůstati s povolením MŠO jako soukromé kursy. Tento par. připouští však výjimku a to u škol hudebních. Pouze některé městské hudební školy s oddělením pro přípravu kandidátů učitelství hudby s právem veřejnosti, které určí MŠO, stanou se samostatnými hudebními školami. (Bod 4.) Jinak pokračují městské hudební školy ve své činnosti jako hudební ústavy za podmínek stanovených MŠO (bod 5.).

Zajímavý je par. 80/1-4, který stanoví, že „povinnosti osob, které se zavázaly vydržovati veřejnou školu nebo na její vydržování přispívati, zůstávají nedotčeny.“ (Bod 1.) 4. bod téhož par. zní: „Vlastník nebo uživatel nemovitého a movitého majetku zestátněných škol je povinen majetek sloužící účelům školy v den počátku účinnosti zákona, pronajmouti na požádání nositeli věcného nákladu... Nedojde-li mezi nimi o podmínkách nájemné smlouvy k dohodě, jest postupovati podle zákona ze dne 12. srpna 1921, č. 304 Sb. z. o zabírání budov nebo jejich součástí pro účely veřejné, ve znění zákona ze dne 7. V. 1946, č. 112, S...“ Jinými slovy konfiskace i církevního majetku, sice za jakousi náhradu, avšak i to je v rozporu se zásadami práva a spravedlnosti a s intencemi par. 109 ústavní listiny o státní ochraně církevního majetku. Bylo opětovně prohlášeno povolanými činiteli naší republiky, že církevní majetek zůstane nedotčen. Mnohdy nejsou tyto účelové církevní školní budovy prakticky oddělitelné, neboť splývají namnoze ubikačně a provozovacími prostředky s vlastním řádovým majetkem. Byla by tu zničena i existence některých řádů, které se výlučně nebo převážně zabývají školní výchovou a jejich majetky vůbec ztraceny, což je zjev obvyklý v kulturním boji, kterého se chce přece naše republika vyvarovat.

Par. 90—92 obsahují trestní a závěrečná ustanovení.

Příznačné také je, že návrh zákona byl MŠO poslán k vyjádření nejen školám, ale i různým kulturním institucím, ale reprezentantům katolické církve poslán nebyl. I tato skutečnost mluví řečí zřetelnou. Ukazuje jasně, oč popředně jde ve školské reformě: odstranit ještě i zbytek, trosky náboženského vlivu, který v dnešní škole ještě je, a učiniti školu dílnou materialismu. Že je tomu skutečně tak, dokazuje i důvodová zpráva k tomuto návrhu.

Jako důvod pro jednotnou školu uvádí důvodová zpráva skutečnost, že dnešní škola je řízena různými zákony. Proto chce návrhem jednotné školy sjednotit školské zákonodárství. Jistě nelze nic rozumně namítati proti sjednocení a zjednodušení školského zákonodárství. To však lze provést i jinak než rušením dosavadního školství a zaváděním něčeho zcela nového, dosud neosvědčeného a nevyrostlého z naší půdy.

Zní hodně chlubně v důvodové zprávě: „Školským zákonem, jehož osnova se předkládá, má se konečně provést celková reforma veškerého školství (kromě škol vysokých a vojenských), která je nutná a kterou již není možno odkládat, nemá-li se náš stát v kulturním i hospodářském vývoji opozdit za jinými kulturními národy.“ Nebyla přece úroveň našeho vzdělání taková, že bychom se měli stydět mezi ostatními národy, naopak náš národ — slyšíme to i v oficiálních projevech — se úspěšně vřadil mezi vysoce kulturní národy. A byl tak vyškolen dosavadní školou. Nač tedy toto nepravdivé ponižování staré školy a jejich učitelů.

Jednou z hlavních zásad nového školského zákona je stanovit všem společný výchovný cíl. „Výchova na všech stupních a druzích škol musí být založena na týchž ideových základech a musí směřovati k jednotnému cíli.“ Již při rozboru par. 2. bylo poukázáno na neurčitost této formulace. Jaký je to cíl? K čemu chce vychovávat? Jaké jsou ty základy, když nábožensko-mravní základy se nepřipouštějí proto, aby byla žádoucí ideová jednotnost dorůstající mládeže? Asi oním ideovým základem má být materialismus. Tím se však porušuje demokracie a rovné právo všech občanů na vzdělání, když se vnučuje křesťanským rodičům jiná výchovná základna než křesťanská, jiná výchova než katolická, kterou si přejí. Vtírá se podezření, že nová školská soustava má teprve utvořit jednotnou mládež odkřesťaněním, aby pak celý národ byl nekřesťanský. Žádná demokracie, žádné právo jednotlivce, nýbrž násilí jedné vládnoucí ideologie ve státě.

Konečně ideová jednotna odporuje demokracii-svobodě myšlení. Jednoty názorové není mezi myslícími a svobodně se rozhodujícími lidmi a proto jednotná škola ideově se musí po stránce výchovné státi školou totalitní, aby násilím docílila ideové jednoty.

Není ovšem předností důvodové zprávy její neurčitost a neupřímnost, co se rozumí ideovou jednotou výchovy a vzdělání. Bylo by jistě poctivější a také demokratičtější říci otevřeně, jaká to má být idea. Takových neurčitých a záludných řečí bylo dost za okupace, nemusely by se opakovat dnes

Důvodová zpráva dále vytýká, že děti ve věku 11—15 let byly rozděleny do různých škol — některé děti zůstaly na obecných, jiné přešly na měšťanky, a jen nepatrný zlomek na střední školy. Nazývá toto rozdělování „nedemokratickým“, poněvadž prý se zatarasilo další vzdělání celé řadě talentovaných dětí. Předně v obecných školách zůstalo málo dětí. (Důvodová zpráva uvádí za škol. r. 1945/6 5,6 proc.) Měšťanské školy byly a jsou již tak rozšířeny, že každému trochu schopnému žákovi je možno je navštěvovati, má-li ovšem chuť a snahu. Přejít pak z měšťanek na střední školu byl tak usnadněn, že každý talentovaný žák s chutí ke studiu mohl přejít na střední školu a na vyšší vzdělání. Není tedy pravda, že pouze děti navštěvující nižší střední školu mohly postoupiti do vyšších. „Nedemokratickým“ však je jistě, když si rodiče nemohou vybrat školu pro dítě podle jeho zálib a sklonů, jež se v 11 letech již také rýsují, ba často zřetelně projevují. To je nucení, nikoliv demokratická volnost. Posud bylo považováno za českou vyspělost, že jsme měli školství bohatě rozvětvené, jedno z nejvyspělejších v Evropě a tím i na světě. To by mělo být nyní závadou? Slabinu jednotné školy 2. stupně cítí i sám návrh a proto zavádí diferenciaci, avšak způsob její nenaznačuje. Je také otázka, zda každé dítě skutečně nabude základního vzdělání 2. stupně, zda nevyhoupí školu již dříve. Když k dětem, dosud vybíraným na měšťanky

a na střední školy, přibudou všechny ostatní, i méně nadané a bez zájmu, musí se tím nezbytně snížit úroveň školy. Jednotná správa školy to neodstraní ani nenapraví. Toto snížení úrovně se nedá zakrýt ani výtkou strohému intelektu- alismu, který prý převládá v dnešní střední škole. Avšak tento intelektualis- mus je zavinen shora, že se pořád zavádějí nové a nové předměty, i když nejsou pro věk žáků právě nutné. Tímto slovem se také nic nevyřeší, neukáže- li se, jak se to má dělat, aby žáci nevýběrového stupně zvládli učivo střední školy za 4 roky (zvláště v jazycích), které bylo dosud rozděleno na 6 let a mají k němu ještě dostat docela nové předměty. Je přece známo, že žáci z měšťanek dosud výběrových zřídka plně vyhovovali při přestupu do po- kračujících tříd střední školy.

Jako vzorů pro zavedení jednotné školy nejen organizačně, nýbrž i ideově se dovolává důvodová zpráva na prvním místě příkladu Sovětského svazu. Tento poukaz vnáší snad i trochu světla do pojmu jednotné idee. I u nás má být asi táž idea školská jako v SSSR. Při vši úctě k SSSR a při veškerém obdivu k jejich velkému úsilí zevšeobecnit a prohloubit vzdělání nutno po- dotknouti, že předpoklady a důvody pro jednotnou školu v SSSR byly úplně jiné než u nás. Tam bylo cílem: odstranit hegramotnost a opatřit potřebnou vrstvu odborníků, jichž měli nedostatek. U nás však není ani negramotnost ani nedostatek odborníků a inteligentních lidí. Proto soustava školská, vy- hovující našim poměrům, musí vyrůstat z našich potřeb a našeho prostředí.

Jako další doklad pro jednotnou školu uvádí důvodová zpráva školství v USA, v Rakousku a ve Francii. Avšak ne plným právem. V USA mají jed- notnou soustavu, ale ponechávají velký počet církevních škol různého druhu, dokonce i universit. Stát hledí na jejich činnost tak, že jim dává i veliké příspěvky. Práví se v důvodové zprávě, že intelligence, vyšlá z jednotných škol v USA, se skvěle ve druhé světové válce osvědčila. Což naše intelligence, vyšlá z dosavadních škol, na niž tak útočili nacisté, se neosvědčila? A také intelligence vyšlá z našich církevních škol dělá svým ústavům všecku čest. V Rakousku pak před německou okupací dospěl vývoj ke škole, která plně respektovala křesťanskou vzdělanost. Ve Francii je také jiný vývoj než se uvádí v důvodové zprávě. Jiných demokratických států zpráva neuvádí, po- něvadž jsou zřejmě proti jejímu tvrzení. (Viz na př. Itálie ve V. L. č. 3—4). Také dovolávání se Komenského působí nepřesvědčivě. Když Komenský, proč ne celý, když má být vzorem v jednotné soustavě, proč ne v základě této soustavy, totiž v nábožensko-mravní výchově a výuce?

Abý jednotná idea zpracovala všechny žáky, proto musí zmizet všechny sou- kromé, zvláště církevní školy, všechny školy musí být státní. Odůvodňuje to důvodová zpráva takto: „Nestátní školy podléhají různým vlivům osob- ním, třídním, společenským, náboženským i stavovským, oddělují nedemo- kraticky část žactva od ostatní mládeže, dělí ji na skupiny podle třídních rozdílů, společenských a náboženských názorů a zájmů a porušují tak jed- notnost výchovy.“ Je tedy náboženský projev porušením jednoty. Jinými slovy, všichni křesťané, zvláště katolíci, se musí státi bez vyznání, aby ne- porušovali jednotu výchovy. Tomu říká důvodová zpráva „demokracie a rovné právo všech občanů na vzdělání“ a „stejná příležitost ke vzdělání“.

Věty, že „státní dozorní orgány nemohou denně dohlížet na výchovnou a vyučovací praxi v nestátních školách a při tom zjišťovat, zdali je ve stá- lém souhlase se zájmy státu a národa“, je v této všeobecnosti vlastně hrubou urážkou církevních škol a jejich učitelů, poněvadž je obviňuje nebo aspoň podezřívá z přetvářky a ze lži. Větším právem by si mohla stěžovat církev, že proti zaručenému šetření náboženského přesvědčení řada státních učitelů zlehčuje katolické náboženství nebo sesměšňuje, ba přímo proti němu bojuje. Církev nepodřívá státy — „dává císaři, co jest císařovo“ — ale stát často svými vychovateli podrývá náboženství — nedává Bohu, co jest Božího.

Konečně kdo zná mládež, ví, že se u ní nic neutají, a proto by byla denní kontrola zbytečná. Sami jejich chovanci je denně kontrolují a stále, proti-státní projevy a zjevy by se neutajily ani na soukromých školách.

Tím, že se zachová svoboda výchovy a výuky, že se připustí církevní školy, že se do všech škol zavede nábožensko-mravní výchova a výuka, neutrpí nejvyšší státní zájem, poněvadž bude všem školám společný, leč by státním zájmem bylo zničení a vykořenění náboženství. Také plánovitě budování školství zůstane neporušeno, poněvadž se i soukromé školy zapojí do tohoto plánování. Chce-li ovšem stát násilím sjednotit výchovu a nadiktovat světový názor, odkřesťanit své poddané, pak provede školský zákon v tomto znění. Avšak tím popřel své sliby Košického programu, kde se zaručuje svoboda náboženského vyznání. Tím také prohlašuje kulturní boj, poněvadž si katolíci ne-mohou dát brát svou mládež, za kterou zodpovídají ve svědomí před Bohem.

PRACOVNA.

Národ Komenského proti Komenskému. Taková je opravdu skutečnost. Komenský, věrný hlasatel křesťanské výchovy, marně čeká na splnění svého velikého ideálu vyučovatelského a vychovatelského, a hlavně vychovatelského. Jsou to dnes katoličtí učitelé a profesori, kteří mají blízko ke Komenskému, ale velká část početného tábora českých vychovatelů upíná své zraky jinam — k vychovatelskému a vyučovatelskému materialismu.

MLUVA ČÍSEL A ŠKOLSKÝ ZÁKON

V dopise, doprovázejícím přepracované znění osnovy zákona o jednotné soustavě škol ze dne 6. května 1946, č. j. 352/46 pres. 3 se praví v připomínce k par. 2. toto: „Úkol „nábožensko-mravní“ nebyl do tohoto par. pojat, jak žádalo ministerstvo pošt, poněvadž je značné procento dětí bez vyznání.“

Jak „značné“ je toto procento žáků bez vyznání, o tom nás nejlépe poučí statistika ve Zprávách VÚP č. 9, str. 30 (obec. šk.) a č. 10, str. 25 (měšt. šk.).

Druh škol	Země	Náboženské vyznání žactva								Žactvo úhrnem
		římsko-katol.	evang. českobr.	jiné evang.	česko-slov.	pravo-slavné	ži-dov.	jiné	bez vyzn.	
Obecné školy	Česká	277478	19113	1412	14382	823	158	952	17451	361769
	Moravskoslezská	226057	9464	5290	11181	533	58	411	2237	255233
	Celkem	503535	28579	6702	55563	1356	216	1363	19688	617002
Měštan. školy	Česká	143359	9828	563	29112	180	174	289	11524	195029
	Moravskoslezská	105418	4466	2053	6147	206	28	110	1488	119916
	Celkem	248777	14294	2616	35259	386	202	399	13012	314945

Vyjádřeno v procentech je na obecných školách v Čechách katolíků 76,7 proc., jiných vyznání 18,5 proc., bez vyznání 4,8 proc. Na

měšťanských školách v Čechách katolíků 73,5 proc., jiných vyznání 20,6 proc., bez vyznání 5,9 proc. V zemi Moravskoslezské je na obecných školách katolíků 88,5 proc., jiných vyznání 10,7 proc., bez vyznání 0,8 proc. Na měšťanských školách je katolíků 87,9 proc., jiných vyznání 10,9 proc., bez vyznání 1,2 proc.

Srovnáváme-li statistická čísla žáků škol měšťanských a obecných, dojdeme k závěru, že počet žáků bez vyznání jeví u mladších ročníků sestupnou tendenci. A nyní malý dotaz: Jak by to asi dopadalo s mravní výchovou na náboženském základě ve státních školách, kdyby poměr byl obrácený, nemohla-li být pojata do par. 2 škol. zákona pro „značný počet dětí bez vyznání.“

K novým osnovám pro školy obecné. Uvedeme ještě několik námětů, které se opakují skoro ve všech dopisech a o nichž není zmínka v Pastyříkové článku. Poukazují hlavně na bombastickou stilisaci úvodní části návrhu osnov. Místo vžitého termínu „lidová demokracie“ navrhuji „lidová vláda“, nebo „lidová republika“, neboť český překlad řeckého termínu „demokracie“ je „lijenectví a přátelství se Svazem sovětských socialistických republik, velkým národem ruským“ doporučují buď vynechat SSSR a ponechat „s velkým národem ruským“, nebo naopak, poněvadž obojí vyjadřuje jedno a totéž a právní stilisace má být co nejstručnější. - V odstavci, kde se mluví o spolupráci „s osvětovými radami, se Svazem české mládeže, Sokolem a jinými organizacemi“ navrhuji tuto změnu: „spolupráce s osvětovými radami a tělovýchovnými organizacemi.“ - Zásadně odmítají jakékoliv zpolitisování školy, mají obavu před zneužíváním dětí školou povinných na podnikách, pořádaných politickými stranami, shodují se v názoru, že je nutno zamezit vlivu politických stran na školu, žádají přesné vymezení významu slov „Tím se stává škola politickou“ nebo vynechání příslušného odstavce, někteří navrhuji jako demokratické řešení, aby byli všichni vychovatelé dotázáni na nutnost, aby výchova zůstala nedotčena mocenskými přesuny ve státě. - Naprostá jednomyslnost je v názoru, že náboženství patří na první místo, neboť zavazuje člověka k mravnímu jednání ve svědomí, čehož nemůže dosáhnout žádná jiná moc ve světě. - Požaduje se větší svoboda ve volbě vyučovacích method. - Má se zdůraznit důležitost názoru pro pojmový výcvik žactva. - Chválí se, že nové osnovy vyzvedají, že cílem školní výchovy má být „rozvoj schopností každého žáka k samostatnému myšlení, pracovní samostatnosti a tvořivosti“, ale ještě výše než pěstění schopností a dovedností se mají klásti a v osnovách výslovně uvést hodnoty mravní: lidsky krásný poměr k práci duševní i tělesné, lásku k pravdě, právu a spravedlnosti, soustavnou a plánovitou výchovu k poctivosti, pravdomluvnosti a čestnosti. Školní výchova je pokračováním a doplněním výchovy rodinné, z čehož vyplývá nutnost souladu mezi obojí výchovou. Nejen osnovy a školské zákony, ale i ústava musí v lidové republice zaručit rodičům jejich přirozené, nezadatelné právo určovat základní směrnice výchovy pro své děti.

Zájem o jednotřídní a dvojtřídní školy projevil se i v MŠO tím, že byla vytvořena zvláštní komise, složená z praktiků i teoretiků, kteří zkoumali všechny problémy málotřídních škol a snažili se o nápravu ve formě iniciativních návrhů. Tento krok dlužno jen přivítati. Jest jisté, že více jak 70 proc. všech českých národních škol jsou školy málotřídní (jedno a dvojtřídní). Jest žádoucí větší zájem o tyto školy, poněvadž nám z nich vychází do života nejvíce mládeže. Je škoda, že na př. k přípravným pracem o školské reformě, o osnovách, rozvrhu hodin, školních budovách atd. nejsou přibíráni odborníci,

praktici z málotřídních škol. Jsou to ponejvíce pracovníci skromní a nehluční. Pište nám do redakce VL své námítky a zkušenosti.

Oživení zájmu kol základního škol. zákona nastalo v lednu t. r. Tento zákon byl třikrát na pořadu jednání vlády jako bod 55, 79, a 62, avšak pro naléhavé řešení jiných bodů k jednání o něm nedošlo. Osnova navržená min. školství a osvěty Drem Jar. Stránským v květnu 1947 byla shledána v několika sporných místech neschopnou k projednávání. K dohodě nedošlo a nová formulace sporných míst se hledá a dosud nenašla. Nač ten spěch? Je to strach, aby volby nezmařily plány mnohých spekulantů? Či je to strach, že zájem o volby na jaře t. r. odsune projednávání navrhované osnovy na dobu pozdější? Ať je to tak či onak, je tu ještě jeden háček, a to je finanční dosah uzákonění navrhované osnovy. A to je velkým kamenem úrazu a důvodem odkladů. Proto jest a musí i nám býti reorganisace našeho škol. zákonodárství otázkou otevřenou, nerozřešenou, ale řešení vyžadující. Řešení demokratické, poctivé a pro nás únosné.

OZVĚNA.

Chmurné proroctví.

Vyslovil je dr. Příhoda o pedagogických fakultách v Národním osvobození slovy: „Pedagogické fakulty v nynější podobě zahynou.“

Kolik se spálilo kadidla při jejich narozeninách, kolik se odzpívalo pyšných hymnů slávy kolem 9. dubna 1946! A dnes — tedy ani ne za dvě léta — se dovídáme, že tyto fakulty svůj úkol neplní a ani nemohou splnit, že nejsou stejnorodou součástí universit, z nichž nevyrostly, ale k nim byly jen přiřazeny. Jejich tvůrčové prý byli vedeni jen přízemní myšlenkou „praktických“ potřeb učitelského vzdělání, projevíli prý tápavost a nezásadovost myšlení a tak byly fakulty založeny na polovičitých řešeních. Zkušební a učební řád jejich je podle mínění tohoto věštce nemožný a pedagogické vedení zcela pochybené.

Jací to byli znalci, kteří přichystali osnovu tohoto podivného a do nedávna tolik velebeného školského útvaru? Smutné je, že mezi nimi seděl i nynější jejich kritik. A co dělal tehdejší pan ministr školství? Avšak daleko chmurnější než toto proroctví a než smutný obraz tohoto pedagogického zařízení bude nepříliš daleká budoucnost našeho školství. Pedagogické fakulty nedají našim národním

školám ani tolik desítek učitelských sil, kolik by potřebovaly tyto školy stovek učitelů. Chlubně se hlásí výsledky budovatelského usilování ve školství, pro něž jsou stavěny nákladné budovy, bohatě vybavovány kabinety, ale udělalo se všechno, aby nebylo pro ně dostatek učitelů: zrušeny byly předčasně učitelské ústavy, čekalo se příliš dlouho s úpravou hmotných poměrů učitelstva a k tomu ještě byl vytvořen tento podivný útvar školský, který nikoho neláká k povolání, nad něž není důležitějšího v národě a ve státě. A což, kdyby byli bývali věděli ti, kteří tam omylem zabloudili anebo které tam svedl šílený idealismus, že si budou musit zapsat 40—51 týdenních hodin, aby na sebe neuvallili nepřízeň některých rozhodujících činitelů, jistě by se byli i ti tomuto zvláštnímu školskému útvaru vyhnuli.

Co potom, až se objeví katastrofální nedostatek učitelstva na národních školách? Pak bude nutno buď zřizovat „rychlloběžné“ kursy pro abiturienty nebo poslat kandidáty profesury na měšťanské školy a nezkušené učitele z měšťanských škol vrátit školám obecným. Ti kandidáti profesury, kteří budou okolnostmi přinuceni učit na venkovských měšťanských školách, budou se pokládat za nespravedlivě postižené vydědence a budou se ana-

žit co nejdříve odtud zmizet. Mimo to jako začátečníci nepřinesou valného užítku zejména slabšímu žákovskému materiálu.

Krátké kursy pro učitelství na školách obecných mají jednu vadu, která se nedá nijak odstranit, a tou je nedostatek vyučovatelské praxe, k níž je potřeba dosti času. Ostatně se zdá, že touto vadou budou strádati i pedagogické fakulty v té formě, v níž dosud existují.

Připusťme, ač se to pro značný počet učitelstva na národních školách nezdá podobné pravdě, že budou hmotné poměry tohoto stavu tak skvělé, že budou svádět studující mládež k tomu, aby se věnovala učitelství. Avšak ani pak nebude lze říci, že by byla otázka učitelských sil dokonale vyřešena. Ne ten, kdo svou práci prodává nejdražší, ale ten, kdo obětuje nejvíce, má pro mravní a kulturní růst národa hodnotu největší.

Dobré vychovatele národa je nutno dobře vychovat. A kde budou pro učitelské a vychovatelské povolání vychováni? Na fakultách, kde se už jenom přednáší a zkouší?

Sotva!

A na to měli myslet včas ti, kdož chtějí učitelské ústavy nahradit něčím lepším.

A tak jsou další perspektivy neblahého proroctví Příhodova daleko smutnější než se na první pohled zdálo.

Nár. Obroda, 30. I. 1948.

... že v českých zemích je dnes z celkového počtu 7.800 škol přes 5.000 škol málotřídních, t. j. 65 proc. Z toho jednotřídek 2.824 a škol dvoutřídních na 2.300. Ostatně není to otázka pouze domácí, neboť na př. poválečná Francie má na 60 proc. škol jednotřídních a 20 proc. škol dvoutřídních. Rovněž Polsko, Jugoslavie a jiné státy nejsou na tom lépe.

Vzrůst těchto škol nebyl vítán navrhovateli nového školského plánu, kteří měli na mysli školy veliké, okrskové, do nichž měly býti děti svázeny zvláštními autobusy z dalekého okolí. Zdá se však, že přirozený

vývoj jde poněkud jinak. Málotřídní školy v našich poměrech jsou a zůstanou nutností ještě na dlouhou řadu let. Ostatně vyučovací a hlavně výchovné výsledky mluví ve prospěch škol málotřídních, neboť děti z těchto škol jsou mnohem samostatnější v práci než děti ze škol velkých. Učitelstvo škol málotřídních proto požadovalo, aby školské úřady zvýšily péči o tento nejrozšířenější druh čs. školství. Ministerstvo školství výhovělo tomuto volání jednak úpravou odměn za přespočetné hodiny, což se právě nejvýrazněji projevilo na školách jednotřídních. K tomu dále přistupuje nyní výnos ministerstva školství, jímž se zřizuje při ministerstvu školství stálá poradní komise pro věci málotřídních škol obecných. Úkolem komise je zvýšená péče o zvláštní potřeby těchto škol a učitelů na nich působících.

Svobodné noviny, 14. I. 1948.

Začátkem dubna vzpomeneme výročí šest set let trvání naší Karlovy university. Je nám jistě ke cti, že máme tak starou universitu. Universita je krásná, ale musíme si uvědomit, že není ještě všechno krásné, co university dělají. Nesmíme se velebností historických oslav dát odvést od otázky, co dělají university dnes, jak plní své úkoly? Byly doby, kdy stála pražská universita v čele pokrokového hnutí. To bylo v době husitství, kdy dala svou autoritu do boje proti tehdejšímu Římu.

Stráž lidu (z projevu p. ministra Dra Nejedlého).

Významný americký list k výročí Karlovy university. Newyorský týdeník Life přináší mnohostránkovou obrazovou reportáž, věnovanou Karlově universitě k 600. výročí jejího založení. Americký list praví o Karlově vysokém učení, že učinilo ze staroslavné Prahy kulturní středisko Evropy. V reportáži se oceňuje, že Karlova universita za šest století své existence vybudovala tradici akademické svobody a v jejím profesorském sboru působili a působí nejlepší vychovatelé na světě.

Osv. Našinec, 14. I. 1948.

„Svět v obrazech“ a školní děti. V příloze posílám odpověď na svůj dopis adresovaný vydavatelstvu týdeníku ministerstva informací „Svět v obrazech“, kde jsem žádal, aby mi neposílali na školu časopis s nahotinami, které urážejí stud a naprosto se nehodí pro školní děti. Takové nahotiny jsou na př. v čísle 8, 11, 28, 31, 32 časopisu. Podle přání pp. inspektorů má být „Svět v obrazech“ vyložen k nahlédnutí mládeži školou povinné. Posuďte sami a chcete-li, můžete sami za mne odpovědět.

G. T., říd. uč.

Pozn. red.: Citujeme doslova větší část dopisu a úsudek ponecháváme čtenářům-vychovatelům: „Vážený pane řídící učiteli, obdržel jsem Váš dopis ze dne 7. t. m., jehož obsah mne značně překvapil již proto, že je to v řadách našich čtenářů, k nimž patří také školy (asi 2.000) ojedinelý... Ač je mi to velmi líto, musím Vám sdělit, že nepovažuji Váš názor za správný. Domnívám se, že v moderní době, již od první světové války, kdy padlo tolik falešných morálních předsudků, je již jen velmi málo lidí, kteří se domnívají, že nahota v umění - pokud jde ovšem o skutečně umělecké dílo - by mohla urazit stud.“

K článku „Proti státní škole?“ ve 4. čísle „Nové školy.“ Prof. Kahuda, známý borec za jednotnou školu. láme kopí za tuto marxistickou ideu a pokouší se vyvrátit Kádnerovy námitky proti státnímu škol. monopolu tvrzením o nadstranické nestrannosti socialistické společnosti. Na rozdíl od Francie, kde je odluka církve od státu, není prý u nás důvodu pro existenci svobodných škol. Francouzské a slovenské školy prý byly semeništěm defaitistů a zrádců. Závěrem píše: „Jde o státní školství, které nebude vychovávat společnost roztržštěnou, konfesijně a třídně zaujatou, egoistickou, s oslabeným cítěním pro kolektivní odpovědnost, ale společnost jednotnou výchovou plánovitě vedenou k cílům vyšším, zažehnutou plamenem lásky k člověčenstvu a vpravdě demokratickou. Jde o společnost, která zužitkuje a zajistí lidovou demokracii jako ovoce květnové revoluce a v duchu socialistických ideí bude považovat duchovní kapitál za důležitější než všechno zlato světa.“ K vývodům v uvedeném článku mám tyto připomínky: 1. Jak může přesvědčený marxista, věren učení o nadstavbě všeho duchovního, klásti „duchovní kapitál“ nad všechno zlato? Jak může dnes považovat něco za neomylnou pravdu, která již zítra podle dialektiky pravdou být nemusí, neboť vývoj nepokračuje ponenáhlu evolucí, nýbrž náhlými „skoky?“ 2. Jak je možné zaručit svobodu náboženství ve škole s jednotnou výchovou na základě světového názoru materialistického? 3. Do jaké míry odpovídá pravdě tvrzení o Francii, když posledních tuším šest let před pádem Francie vládla ve Francii lidová fronta (Fronte Populaire - vedená komunisty v koalici se soc. demokraty a radikálními socialisty). Je pravda, že mobilizační výzvy v letech 1939 a 1940 neuproslechlo asi tři milióny záložníků, ale je možno tvrdit, že to byli odchovanci tehda ještě málo rozšířených svobodných škol? Je pravda, že franc. učitelé vydali provolání, že je lepší otroctví než válka, ale to byli učitelé státních škol 4. Je na místě pronášet takové generalisující úsudky o slovenských katolících? Kdo prohluboval propast mezi námi a našimi slovenskými bratry? Čeští katolíci či naši „pokrokoví“ spoluobčané? Slovenský lid, ať katolický či evangelický, zůstal věren své víře i svému národu v dobách útlaku, a když mu byl v ČSR umožněn rozvoj, dosáhl během krátké doby takového všestranného rozmachu, že lze těžko najít obdobu u jiného národa. A kdo má vlastně zásluhu za vydobytí práv slovenského národa, stvrzených košickým programem?

V. S., prof.

UČITEL NÁBOŽENSTVÍ

Stálá příloha „Vychovateelských listů“. Příplatek na přílohu ročně 20 Kčs, prolaické katechety zdarma. - Rediguje univ. prof. Dr. Fr. Tomášek v Olomouci, Komenského 6. Telefon 1647.

HLAVNÍ NÁBOŽENSKÉ POJMY

Dr. Karel Bureš.

(Pokračování.)

3. **Původ náboženství.** Dějiny a ethnologie (věda o národech na nízkém kulturním stupni) dokazují téměř najisto, že u všech národů i nekulturních nalézáme různé náboženské obřady, které svědčí o víře v jsoucnost nějaké vyšší bytosti, nadsvětové, která odměňuje dobro a trestá zlo, od níž závisí život člověka a kterou proto třeba ctíti, vzývat i usmiřovati. Takové všeobecné přesvědčení lidského pokolení ve věci tak důležité nemůže být klamné. Musí mít pravdivý a skutečný základ. Svědčí o tom i okolnosti, za kterých se náboženství v lidstvu udrželo a udržuje. Náboženství ukládá totiž někdy i těžké povinnosti člověku, který neustále touží, aby se zbavil každého tíživého břemene. Jistě by odhodil i náboženství, kdyby se myšlenka na vyšší bytost, na Boha, nevnucovala silou přímo živelnou. Proto nevyhovují žádné pokusy vysvětlit původ náboženství jinak než rozumovou činností samého člověka. Kdyby bylo náboženství výslednicí nižších sil v člověku, pak by nebylo všeobecné a již by zmizelo, jako zmizely názory založené na pouhém smyslovém a citovém pozorování. (Na př. názor geocentrický, že země stojí a slunce obíhá kolem země.)

O správnosti tvrzení, že náboženství je výsledkem rozumového přemýšlení, rozumné přirozenosti člověka, svědčí nepřímo i celá řada různých domněnek o vzniku náboženství. Tyto domněnky nevysvětlují plně ani nevykládají správně, jak se člověk dostal k náboženství, k Bohu, obzvláště když podle nich není žádného Boha. Poněvadž fakt náboženský nevyloží, ač je všeobecný, nezbyvá než připustit, že člověk se dostal rozumovým úsudkem z viditelných věcí k neviditelnému, ale skutečnému Bohu. Uvedeme jen nejobvyklejší nesprávné názory o původu náboženství.

Náboženství je prý dílem kněží a zákonodárců. Avšak odkud měli tito vědomí o Bohu? Jak vysvětlit, že se lid nevzepřel náboženství vnucovanému, proč je neodhodil, když svrhl vliv kněží a zákonodárců? Ve starých dobách byly a dodnes jsou národy bez kněží, kde kněžskou funkci vykonává otec rodiny, náčelník kmene (kněz-kníže). Pravda ovšem je, že se zákonodárci dovolávali stávajícího náboženství, aby svým zákonům dodali větší váhy.

Obyčejně — i ve škole — se vykládá vznik náboženství ze strachu před přírodními úkazy. Strach je však prudké hnutí mysli, které se dostavuje před hrozícím zlem, jemuž člověk pravděpodobně neunikne nebo jen s velikou námahou. Nemá tedy nic společného s náboženstvím, v němž je s bázní spojena úcta. Strach bez usuzujícího rozumu nestačí vytvořit náboženského člověka, jak dosvědčují zvířata, která se také bojí, avšak náboženství nevytvářejí.

Musí k pocitu strachu přistoupiti vědomí, že nad nebezpečím je nějaká vyšší síla, která dovede obrátiti zlo v dobro. V takovém případě se stává strach popudem, aby se člověk obrátil k božstvu, které je již odjinud známé, s úctou o pomoc. Znalost Boha může býti strachem oživena, ale nikdy vytvořena. Nejstarší náboženství nemají stop po vzniku strachu. Naopak ve všech je Bůh, vyšší bytost, dobrá, vznešená, dárce života, obránce mravního řádu atd., jak o tom svědčí i názvy této nejvyšší bytosti. Vyskytují se v těchto nejstarších náboženstvích hnutí strachu, ale ne jako příčina náboženství, nýbrž jako důsledek náboženských představ o božské odplatě.

Jiní vykládají vznik náboženství z obrazivosti (fantasie) a z víry v kouzelné síly. Obrazivost však se zabývá jen obsahem představ a nepátrá, zda předměty odpovídající těmto představám jsou skutečností. Otázku po skutečnosti klade usuzující myšlení, pouze toto doznává, zda obrazivostí předvedené předměty jsou skutečností. Náboženství je však popředně přesvědčením o jsoucnosti jiného vyššího světa a ne pouhé jeho vymalování. Musí býti tedy náboženství výslednicí přemýšlení. Obrazivost náboženské představy pouze přibližuje.

Náboženství prý vzniklo z nespelnitelných přání a tužeb lidské vůle a touhy po blaženosti, vlastním prospěchu, ze sobectví. Je pravda, náboženství uspokojuje ušlechtilá přání a tužby člověka. Tím se však vyšší bytost netvoří, nýbrž předpokládá. Člověk přece touží pouze po tom, o čem ví, že jest a co jest. Lidská vůle není vedena slepým pudem, nýbrž předpokládá rozumové poznání a pak se svobodně rozhoduje. Ani sobectví nevytvořilo náboženství, poněvadž sobectví hledá jen vlastní prospěch, hlavně hmotný. Kdežto náboženství se vztahuje k nejvyšší pravdě a dobru, patří všem a vylučuje sobeckost. Přání, tužby, potřeby všeho druhu vedou a nutí člověka, aby přemýšlel, bádával o smyslu svého života a o cíli veškerenstva a tak rozumnou úvahou dospěl k náboženství.

Náboženství nevzniklo z pouhých citů. Člověk prý Boha vycítuje. Avšak cit předpokládá předmět, jehož se týká. Musí tedy člověk nejdříve předmět znát a pak může míti k němu city. Proto i náboženské city předpokládají vědění o Bohu a závislosti člověka na něm. City mají v náboženství veliký význam, avšak nejsou jeho zdrojem.

Vznik náboženství lze vysvětliti plně a uspokojivě z lidské přirozenosti t. j. samého člověka jako rozumné bytosti. Ze jsoucnosti světa a své vlastní uzavírá člověk přemýšlením, že je nejvyšší bytost — Bůh. Vesmír i člověk závisí na Bohu, uznání pak této závislosti je náboženství. Proto je náboženství všeobecným zjevem v dějinách lidstva, a protože patří k lidské přirozenosti, jest proto v tomto smyslu vlohou člověku vrozenou. Náboženství je také nejvyšší hodnotou a má ji pouze člověk. Náboženstvím se liší člověk od ostatního tvorstva.

Nejistota a neurčitost a nedokazatelnost svrchu uvedených názorů o vzniku náboženství se ukazuje i v řešení, jaké bylo původní, prvotní náboženství lidstva. Podle některých učenců a badatelů lze rozdělit názory na původní náboženství na tři skupiny: víra v duchy (animismus), víra ve vyšší síly (manismus) a víra v původce všeho (theismus) se zvláštní skupinou: víra v jediného Boha (monotheismus).

Podle animismu původní náboženství byla víra v duchy oživující celou přírodu, nebo uctívání předků a hrdin. Vznik náboženství si vykládal animismus takto: Spánek, sny a smrt vedly člověka k úsudku, že v těle sídlí něco nemotného — k představě duše. Dušemi pak oživoval celou přírodu. Smrtí odchází duše z těla, tak vznikla myšlenka o dalším životě duše. Z představy o duši vznikla představa o duchových bytostech dobrých i zlých, byly utvořeno jejich uctívání, zvláště uctívání vynikajících předků...

Avšak animismus neobstojí před skutečností. Předně neobstojí jeho základ,

z něhož vyšel, totiž že člověk je vyvinuté zvíře. Nedokázaná domněnka. Člověk přece není veden pouze pudem, nýbrž především rozumem. I nejstarší lidé museli určitě poznat, že celá příroda není živá. Konečně názor o živé přírodě není ještě náboženstvím. Teprve vědomí o závislosti všeho na nejvyšší bytosti je náboženstvím. I uctívání předků předpokládá vědomí o božství. Mimo to víra v Boha je tak stará jako víra v duchy, nelze dokázat, že by vznikla z této. Naopak duchové jsou pod vládou božstva. U mnohých národů není vůbec kultu předků. Je však pravda, dějinami doložená, že měl animismus značný vliv na náboženský vývoj, vlastně úpadek, že porušil úctu jedné nejvyšší bytosti (monotheismus) a vedl k mnohobožství (polytheismus). Není tedy ani nemůže být animismus původním, nejstarším náboženstvím.

Přivrženci víry ve vyšší síly (manismus) vidí původní náboženství v magii, která se zmocňuje pomocí kouzel tajemných vyšších sil. Sem patří také fetišismus, tabuismus a totemismus.

Manismus praví, že neistatší lidé si nedovedli vysvětliti mimořádné přírodní zjevy, i hledali jejich příčinu v tajemných silách. Snažili se zmocniti těchto sil pomocí kouzel a tak vejíti s nimi ve styk (kouzelníci). Avšak neznámé příčiny mimořádných přírodních zjevů vedly člověka k myšlence, že za těmito účinky musí být mocnější příčina — božstvo. I kouzla, mají-li být působivá, předpokládají znalost síly a původce té síly. Je také nápadné, že dnešní nekulturní národy, ač by se měly v této věci podobat prvním lidem, mají jen v malé míře víru v duchy a kouzla, zato však víru ve vyšší bytost. Není tedy dostatečně prokázáno, že by manismus byl původním náboženstvím.

Podobně fetišismus nemůže být původním náboženstvím. Podle něho přisuzuje člověk některým předmětům vyšší moc. Avšak i tu se projevuje víra ve vyšší moc, která právě ve fetiši působí. Je tedy fetišismus již znetvořením náboženství. Podobný je tabuismus. Je to buď osoba, předmět nebo stav (zrození, smrt). Něco posvátného, nedotknutelného. Porušení tabu má za následek přísné tresty. Avšak i tu je projev víry ve vyšší moc, proto není prvotním náboženstvím.

V totemismu místo fetiše je totem (kmenový znak severoamerických Indiánů). Je to buď živočich nebo rostlina. Nesmí se ani zabíjeti ani pojídati. S totemem je spojena i úcta k předkům kmene. Totemismus je však více zjev společenský než náboženský. Není také všude. Proto není původním náboženstvím.

Víra v původce všeho (theismus) je hlavně podle Schmidtovy školy podstatnou složkou původního náboženství. Tato víra se vyskytuje u primitivních kmenů. I když se někde u nich vyznává více bytostí, přece nade všemi je nejvyšší bytost, která sluje obyčejně otec. Je tedy základem každého náboženství myšlenka o nejvyšší bytosti, o Bohu, původci všeho, dárci mravního řádu a odplatiteli. A toto je původní náboženství, vyrůstající z rozumového přesvědčení o vyšší bytosti. Všechny předešlé názory tuto myšlenku na vyšší bytost předpokládají a teprve tak se stávají náboženstvím. Dlužno hledati původ náboženství v lidském rozumu, který přemýšlením o světě a o sobě dospívá k poznání a uznání nejvyšší bytosti, má k ní úctu a je ochoten se jí podrobiti.

Studiem národů na nízkém kulturním stupni a srovnávací vědou náboženskou i jazykozpytem se jeví skutečnost, že se u těchto národů vedle názorů mnohobožských setkáváme s vírou v jednu nejvyšší bytost, tvůrce všeho, bytost dobrou. Tuto víru v jednoho Boha čili monotheismus je pokládati za nejstarší původní náboženství lidstva, nikoliv mnohobožství (polytheismus). V následujících údobích postupovala sice věcná kultura (civilisace), avšak v nábožensko-mravní kultuře vznikala úpadek. Původní čistá představa o Bohu byla znetvořena, jak to vystižně líčí sv. Pavel v listě Římanům, 1. 19-31, kde výslovně praví o pohanec: „Zaměnili totiž slávu neporušitelného Boha za zobrazení podoby porušitelného člověka, ptactva, čtvernožců a plazů. (1, 23) ...

Zaměnili totiž pravdu Boží za lež a ctili i klaněli se tvorům místo Tvůrci... Proto vydal je Bůh hanebným náruživostem (1, 24-26).“

Tak vědecká cesta a vědecké výzkumy ukazují, že názor Pisma sv., které předpokládá jako původní náboženství víru v jednoho Boha, Stvořitele nebe i země, mnohobožství pak líčí jako úpadek a porušení pravého náboženství, není pouze věcí víry, nýbrž je i vědecky dokazatelné, že má při nejmenším takovou, ne-li větší vědeckou platnost jako ostatní domněnky, pokládané za vědecké.

Více se lze poučit z knih: Dr. Al. Kudrnovský, O náboženství, Praha 1932, Kotrba. — Dr. Ant. Salajka, Ve světle víry, Olomouc 1945, Velehrad.

UMĚNÍ: ZÍSKAT SI JE

E. H.

Měli jste doma koťátka? Nebo je snad máte? Koťátka!

Malá, miloučká, zvědavá, dotěrně přítulná, mazlivá. Podejte kotěti prst, a ono se vám vyškrábe po rukávě až za krk. Podejte mu druhý a zatne vám do něj drápky i zoubky, ostré jako jehličky — — —. Mrňaví tvorečkové, ale hloupí nejsou!

Vy, kdož jste z venkova, jistě to znáte, jak s sebou koťata mrsknou, když v poledne hospodyně zaharaší hrůtky a jde dojit. Koťata, byť by i spala, či se tak tvářela, či plašila na dvoře vrabce, mrsknou sebou, jako by jim za patami bičem práskl...

Poznají svou paní a poznají, že je čas, kdy dostanou svou dávku toho dobrého, sladkého, bílého... Poznají, kdo je má rád — kdo je nasytí.

Říkáme si „koťata“ a myslíme na naše malé „kašičkáře“ z první třídy, myslíme na „druhou třídu — růžičku“, na „třetí třídu — hodné žáky“ atd., však vám to děti dozpívají, jen se jich otažte!

Malá, miloučká, dychtivě zvědavá, přítulná drobotina!

Zalaškujte s nimi, zasmějte se s nimi — podejte jim prst — když začínáte vyučovací hodinu. Po rukávě vám vyšplhají až nad hlavu. Půjdou ze školy a budou se bavit na váš účet, jaká to byla dnes legrace. A vy jste měli tak dobrý úmysl, učivo zpracováno — a přece hodina nepřinesla žádoucího užítka. Ztroskotala!

Dejte však svůj úsměv, žert, veselou minutku až na rozloučenou a děti si je ponosou na cestu domů a už ve dveřích zvěstují mamince, jakého mají šikovného pana katechetu (paní katechetku). Zkrotil i Vaška a ten si přece na něho brousil zuby! Panečku, Vašek to teprve zkoušel, co se dá „dělat“ — ale kdepak — pan katecheta! Zarazil mu to hned. Nedá se! Je pašák! Ostatní se pak už neodvážili. Aspoň jsme se něčemu naučili a ten příběh na konci hodiny! Ten ti musím, mamí, večer vyprávět.

Vzpomeňte ještě jednou na to kotě!

Podáte mu prst, ono pozná, že přišla jeho chvíle. Hned však nevěří! Packou opatrně zkoumá, zda to myslíte s hrou vážně. Zkouší vás. Když pozná, že z toho hraní něco bude, osmělí se. Seká packou zprvu hravě — později přidává síly — hra se mění. Nač má zoubky, drápky? Malé, nepatrné nic — a ono odvážně chce měřit své síly. To se ví, neublíží vám, ale cítíte tu proradnost?

I děti budou měřit svou pozornost vaší trpělivostí. Kdo s koho? Dáte se zaskočit? Děti též s počátku zkoušejí, co si budou moci dovolit. Kdo sekne prvně packou? Nebudete-li to vy, kdo zkrotí hned první pokus o klání v zárodku, přijde za ním druhý, silnější, třetí..., čtvrtý, až se stanete bezmocnou myškou v klubku nehravých, ale dravých šelmiček.

Nevěříte?

Ó, ano, děti dovedou být kruté k tomu, kdo jim nese srdce na dlani. Ne-dávejte jim ta srdce zadarmo! Život nedává zadarmo nic! Proč je nepřipravít na budoucí zápasy už tím, že i Váš úsměv, pochvalu, pohlazení, jedničku, zářící pohled si musí vydobýt, zasloužit? Nerozdávejte také příliš často! Děti dnes jsou tak zhýčkané všelikými hesly „vše pro dítě“, týdny „dětské radosti“ atd., že si častých darů ani nedovedou vážit. Nemějte jim to za zlé, ony za to nemohou. Vina je jinde.

Dovolíte-li, aby jim vaše dary zevšedněly, rozdáváte-li příliš často, mohlo by se stát, že, až byste chtěli skutečně zaslouženě podarovat, stáli byste s prázdnýma rukama a s prázdnou mošnou. A to by byla velká chyba, nepovzbudit, neocenit, kde je skutečně chvála na místě.

— — — — —
Dovolíte mi teď malou otázku?

Jste důsledný? Důsledná?

Jest-li, chvála vám!

Nejste-li, musíte se nezbytně této vychovatelské ctnosti naučit, chcete-li mít radostné výsledky ze své práce. Ničím si tak děti neodcizíte, jako nedůsledným zacházením s nimi. Dítě není míč, aby si s ním mohli dospělí bez-trestně zahrávat. Dítě chce být chápáno vážně a má na to plné právo.

Řekne-li jeho učitel: „Příští hodinu budu zkoušet,“ tedy ať zkouší. Řekne-li „Příští hodinu půjdeme do kostela a tam vám ukáží...“ tedy ať skutečně tam s dětmi jde. Nastanou-li nepředvídané okolnosti, které slib ruší, pak je ovšem na místě „změna programu.“

Chceme-li být důslední, nikdy nedávejme dětem trest v rozčilení, bezprostředně po činu. Dobrý katecheta se vůbec nemá rozčilovat. I když to někdy v nitru vše jak v přetopeném kotli, přece se snažme vši silou ovládnout, byť bychom se měli štípnout do dlaně, či kousnout do rtu. Zasmušilá tvář učitele, pohled jenž zabolí, minutka, v níž se učitel otočí k oknu a ticho jež zavládne místo čekaného hromobití, věřte, působí víc než vodopád hrozeb a lání.

Umiňte si nevyslovit rozsudek nikdy v okamžiku hněvu a vztekání krve. Určitě byste litovali. Vypravoval známý katecheta:

„Dal jsem v rozčilení trest. Vteřinu po vyslovení rozsudku jsem však toho ihned litoval. Co dělat? Vzít jej zpět? Nežadám si? Doufal jsem, že se mi naskytne možnost napravit svou prchlivost. Snad Vašek přijde a odprosí.“ Vašek nepřišel a neodprosíl. Musí tedy opisovat. Věřte mi, zbytek dne i celou noc jsem měl zkaženou, když jsem si uvědomoval, že ta malá bledá dětská ručka s průhlednou pletí, protkanou sítí modrých žilek, snad dosud opisuje své „100krát Nemám v náboženství šeptat.“ Aspoň dvacetkrát jsem se chtěl rozběhnout do sousední dědiny, sklonit hlavu pod nízký práh a políbit tu malou ručku... To děcko snad ani za to tolik nemohlo — a i kdyby — tak nepřiměřený trest! Bůh ví, jak mne to bolelo, byl bych to psal raději sám! Vhánil-li mi dnes má prudká povaha krev do hlavy, stačí sáhnout do náprsní kapsy, ucítit lepkavost ušmudlaného papíru a na něm těžkým dětským písmem 100krát... Jsem hned z rozčilení vyléčen.“

Snad se vám bude někdy zdát, že je toho na vás tolik naloženo, požadováno. Máte být živým vzorem cnotí, pozemským andělem strážným svých svěřenců, potěšením v křivdách, vaše hodiny mají být zářivým sluníčkem v síti šedých vyučovacích jednotek. Na náboženství a na vás se mají děti těšit. Ó, buďte dobrými hospodáři a hospodyněmi v tomto Božím hospodářství. Až zazvoní školní zvonek. ať si děti uvědomí, že přijde ten, ta, která jim dá sladkou, dobrou živinu pro duši.

A děti dovedou být vděčnými — poznáte to. Snad slyšíte z rodiny, z okolí hlasy, jež vás zrazují z vašeho krásného povolání. Předhazují malý plat, možnost většího výdělků jinde a vůbec protináboženské zaměření dneška. Ó, kéž byste vytrvali na místech kde stojíte! Jak je to snadné, připojit se k houfu,

jenž táhne jeden konec provazu oproti druhému konci, kde zápasí hlouček věrných. Připojit se k tomu menšímu, malému hloučku — to je dnes hrdinství! Vy však jste ti hrdinové, šlechtici a šlechtičny ducha práce, kteří za cenu zdraví, pohodlí, klidu, pracují na ozdravení kořenů národa! Naše drahé děti — pokladnice republiky. Vy bdíte u těch pokladů. Ó, bděte dobře!

Dětská besídka. Besídkou rozumíme výchovnou činnost mimoškolní, již se shromažďují děti k poučení a k zábavě. Besídka katolická doplňuje a prohlubuje náboženské vědomosti a duchovní život dětí, aby nahrazovala nedostatky, jež se jeví v tomto ohledu jak v životě rodinném tak ve škole. Tyto nedostatky nahrazovány být musejí!

Tím je také vyjádřen účel katolických dětských besídek: probouzet v dětech náboženský zájem, zachránit víru v jejich duších, vést je k radosti z víry, zachovat čistotu jejich srdce, doplňovat co po této stránce nedává dětem v náležité míře ani rodina ani škola. Musí tedy býti základem a smyslem každé besídky náboženská a mravní výchova. Taková besídka je dnes vlastně nutným doplňkem katechese. Katecheta, který by se spokojoval jen s dvěma týdenními hodinami katechese ve škole, splnil by za daných poměrů sotva polovinu svého úkolu. Besídka nemůže dnes býti sportem jen některých jednotlivců, katolická besídka je dnes povinností každého katechety! Vždyť dekret posv. kongregace koncilu o náboženském vyučování „Provido sane consilio“ (ze dne 12. I. 1935) striktně nařizuje se souhlasem sv. Otce Pia XI. pro všechny diecése zřízení farních katechetických škol (scholae catecheticae parociales“), v nichž mají děti býti soustavně vyučovány náboženství. I ti rodičové jsou povinni posílati své děti na toto vyučování, kteří jim dávají náboženské vyučování doma anebo je dostávají ve škole. Dokud se u nás formálně nezavedou farní katechetické školy, ať jejich úkol plní u nás zatím katolické besídky. V tom je jejich význam a jejich neikrásnější poslání.

Pomocným prostředkem v besídce je dobře volená zábava: zpěv, hry, ruční práce, světelné obrazy, diva-

délko, loutkové divadlo, akademie a pod. Program zábavný přitahuje těkavé zájmy dětské a získává je snadno i pro obtížnější úkoly nábožensko-výchovné.

Konečným cílem besídek je dítě ve víře upevněné předati při přechodu ve věk jinošský a dívčí příslušným katolickým sdružením, aby je křesťanským životem vedla dále. Když taková sdružení v místě nejsou, pak dlužno pro ně zařídit vyšší oddělení besídky. Na tento přestup dlužno děti připravovat již dříve a vylíčit jim život v katolickém spolku tak, aby se na vstup do něj už těšily.

Kdyby besídka vychovávala děti jen do 14 let a pak by je ponechávala na pospas světu, stavěla by na p'sku. Jsou-li dětské besídky jakousi náhradou náboženské školy obecné a měšťanské, jsou katolické spolky mládeže školou pokračovací, kterou má dospívající projít, aby si zachoval a doplnil to, čeho nabyl v besídce.

Katolická dětská besídka je nutná součást dnešní pastorace. Zakládáme proto besídky se souhlasem duchovní správy. Besídka nemůže stát sama o sobě. Musí být pod patronací duchovní správy a smí ji zakládati pouze oprávněný činitel, především farář jakožto úřední duchovní správce, dále ony spolky, které mají podle stanov právo zřizovati také dětské besídky.

Pokud jde o místo, stačí jakákoliv vyhovující místnost (na příkl. místnost spolková, klášter, byt soukromý, na faře a pod.). V létě je ovšem nezbytné hřiště: dvůr, louka, zahrada, krátce prostranství, kde by se mohly děti vybíhat a vydovádět, protože jakmile vysvitne slunce, stěží je udržíme mezi čtyřmi stěnami. Ostatně dlužno si uvědomit zásadu, že se v době velkých cílů duchovních nesmějí tyto opouštěti pro technické nedokonalosti. „Při besídce nejde o reprezentaci, nýbrž o syrový a holý, často

primitivní boj ze zlem... Rozumějte: i když není vše účelně upraveno. Jen když rozumně a průměrně slouží účelu, t. j. náboženské výuce a výchově dětské duše. Náš život musí velkomyslně přijímatí podoby prvokřesťanské prostoty a věčnosti, kdy sv. apoštolové také nenechali kázání, protože ještě neměli slušných kazatelů neb chrámů!" (Katol. besídka, Praha 1940, 18).

S nevšedním zájmem sleduje apoštolát Dětských besídek pražský arcibiskup, k němuž poslal i své novoroční požehnání: „Dětské besídky jsou jedním z nejdůležitějších úseků duchovní správy. Bůh vám odplat' vše, co děláte pro Besídky! O vás platí také slova nejlepšího Přitele dítek: „Cožkoliv jste učinili jednomu z nejmenších mých, mně jste učinili!“ V dětech je skryt vzácný poklad. Jej chránit, ano, i rozhojnit, je vašim úkolem. Zasloužíte se svou prací v Besídkách opravdově o vlast i církvi. Necht' vám Bůh pomáhá, vám i dětem vám svěřeným. I já k tomu posílám své arcipastýřské požehnání.“ (Ze dne 29. prosince 1947.) Bližší pokyny o zakládání Dětských besídek, o jejich vedení a také programy pro jednotlivé měsíce zasílá Ústředí katol. dětských besídek, Praha II, Apolenářská 10. —Tšk.

PŘÍKLADY PRO KATECHESI.

Buď osobností světeckou! Čím více je nadpřirozeného v osobě náboženského vychovatele, tím více duchovního světla může býti i v duši svěřeného dítěte. Náboženský vychovatel a dítě jsou v ohledu nadpřirozeném do jisté míry jako dvě spojitě nádoby. Katecheta (katechetka) musí býti svatý, aby vychoval(a) děti opravdu zbožné. Nikdy nesmí býti pouze učitelem náboženství, nýbrž především duchovním otcem (duchovní matkou) svěřené mládeže. »A já posvěcuji sebe sama za ně, aby i oni posvěceni byli v pravdě.« (Jan 17, 19.) »Ježíš činil a učil . . .« (Sk. ap. 1, 1.) Osobní svatostí a apoštolátem svých

obětí vykonal sv. Jan Vianey mnohem více, než mnozí svým pouhým vzděláním a metodickou zručností. Býti nejen Martou, ale zároveň i Marií . . . Nejen k dětem o Bohu, ale co nejvíce k Bohu o dětech . . . Pane, dej mi duše, a ostatní si vezmi . . . Tšk

Měj v úctě jméno Boží! Anička měla nepěkný zvyk. Něčemu se podívala, něčeho se lekla, něčím byla překvapena a ihned z jejích úst vyběhlo slovo: „Ježíš!“ Kolikrát to bylo za den! Ve škole jí domlouval pan katecheta, aby si to odvykla, doma jí domlouvali po dobrém i po zlém tatínek a maminka, ale všechno to nic nepomáhalo. Říkala: „Já to jenom tak povídám a při tom na nic nemyslím. — Otec přemýšlel, jak by to udělal, aby Aničku odnaučil znešvecovat jméno Boží. A dostal nápad! Bylo to jednou ve středu. Anička měla prázdnou. Navedl maminku, služku a čeledína, aby na Aničku volal, až ji uvidí. Když k nim přiběhne a bude se ptát, co chtějí, ať jí řeknou: „Já to jenom tak povídám a při tom na nic nemyslím! Po tobě nechci nic!“ — A tak se stalo. Anička jde do kuchyně. Maminka uklízí a při tom zavolá: „Aničko!“ Anička přiběhne: „Maminko, co chcete?“ — „Ale nic, já to jenom tak povídám a při tom na nic nemyslím.“ Anička se zaraženě na maminku podívá a neví, co si má myslet. Pak jde do chléva. Tam uklízí služebná. Jak vidí Aničku, volá: „Aničko. Aničko!“ „Co chcete?“ — „Ale nic! Já to jenom tak povídám a při tom na nic nemyslím.“ — Anička již cítila, že se proti ní něco spiklo. Jde na dvůr a tam čeledín štípá dříví. I on volá: „Aničko!“ — Podívá se k němu a ptá se: „Co chcete?“ — „Ale nic, Já to jenom tak říkám a při tom na nic nemyslím.“ Anička celá rozduřená odběhne do zahrady. Tam tatínek čistí stromky. „Aničko!“ Anička již celá zoufalá běží k němu a pláčtivě se ptá: „Tatínku, co si přejete?“ — „Ale nic, moje dítě“, odpovídá otec s úsměvem, „já to jenom tak říkám a při tom na nic nemyslím.“ — Tu

se milá Anička usedavě rozplakala a začala vzlykat: „Tatínku, co jsem vám udělala, že všichni si dnes děláte ze mne blázna?!“ — „Aničko, pojd' ke mně. Buď' rozumná. Hned ti to povím. Pláčeš, že tě voláme jen tak a nic po tobě nechceme. A teď si vzpomeň, kolikrát ty voláš nadarmo jméno nejsvětější — Ježíš! Tolikrát jsem ti to vytýkal, tobě domlouval a ty jsi říkala: „Já to jenom tak říkám a při tom na nic nemyslím.“ Jak je při tom Pánu Ježíši, že ho voláš jen tak a nic po něm nechceš? Dobře uvažuj, jak jednáš při tom nerozumně a jak Pána Ježíše urážíš! Co na to odpovíš?“ — Anička svésila hlavu, potom se podívala na tatínka a řekla: „Tatínku, máte pravdu. Já vám slibuji, že už nebudu říkati jméno Boží nadarmo, že už se opravdu polepším!“ — Řekla a také splnila. Od té doby už nebere jméno Boží nadarmo. I ty dobře pamatuj na slova Písma svatého: „Nevezmeš jména Božího nadarmo, neboť nenechá Hospodin bez trestu toho, kdo bude nadarmo bráti jméno Hospodina Boha svého.“ (Exod. 20, 7.) Jistě, že nechceš na sebe svolávat tresty Boží, ale Boží požehnání. Proto vždy co nejuctivěji vyslovuj jméno Boží a nikdy lehkomyšlně nebo ve hněvu. Uslyšíš-li někoho vysloviti jméno Boží nadarmo, řekni potichu: „Budiž jméno Páně pochváleno!“ (Na tuto modlitbu je 500 dní odpustků.)

—Tšk.

Kde je Pán Bůh? — Velebný pán potkal malé děvčátko. Pěkně pozdravilo: „Pochválen buď' Ježíš Kristus!“ „Na věky, amen“, odpověděl velebný pán a zastavil se. „To jsi hodná, že tak pěkně umíš pozdravit. A už chodíš do školy?“ — „Prosím ano, do první třídy!“ — „A jak se jmenuješ?“ — „Prosím, Liduška.“ — „Když jsi tak čiperná, tak se tě na něco zeptám. Dej pozor. Kde je Pán Bůh?“ — „Pán Bůh je v mé duši!“ — „A kdy Pán Bůh přišel do tvé duše?“ — „Když mne velebný pán pokřtil!“ — Děti, co na to říkáte? Říkala to správně? Velebný pán měl z ní ta-

kovou radost, že ji ještě jednou pochválil. Také jí řekl, jak má být vždycky hodná, nemá dělat hříchy, aby Pán Bůh vždycky zůstal v její duši. Na památku dal jí pěkný obrázek. S tím obrázkem utíkala potom malá Liduška domů. Byla ráda, že má pěkný obrázek, ale ještě větší radost měla z toho, že má Pána Boha ve své duši. —Tšk.

OTÁZKY STAVOVSKÉ.

Prázdninové kursy pro laické katechety budou se konati dva a to:

I. pro laické učitele náboženství, kteří ještě v kursu nebyli, ve dnech od 8. do 31. července t. r. Pořad přednášek bude týž jako roku loňského, tedy vybrané kapitoly z Nového i Starého Zákona, se zřetelem na vyučování na měšť. a obecných školách, Milost a svátosti po stránce dogmatické a meth., mravouka obecná, filosofické základy ethiky a pomoc se strany zjevení, Stati z vychovatelství a methodiky vyučování náboženství, liturgika se zřetelem k vlastní sebevýchově, uvedení do duchovního života, pokud toho třeba k utváření charakteru. Do tohoto kursu může býti přijato 150 — 200 posluchačů.

II. kurs pro laické katechety, kteří již prodělali loňský kurs nebo dlouho učí. Mimo pokračování na oněch základech duchovního života, které byly položeny loňského roku v Mnichově, bude se přednášeti o církevních dějinách našeho národa a apologie náboženství vzhledem k přírodním vědám a filosofickým proudům dnešní doby. Tento druhý kurs začne též 8. července a potrvá do 24. července. Do tohoto kursu může býti přijato 60 — 80 účastníků. Oba kursy se konají současně v Bohosudově u Teplic-Šanova. Přihlašujte se ihned na adr. Prázdninové kursy pro laické katechety v Praze II, Ječná ul. 27, nebo na Děkanský úřad v Kostelci n. Labem. Ušetřte si nějaké potraviny, bez nichž kursy by nebyly možné. -el.

Posudek dobrý, ale — nedoporučuje se. Autor je katolík. Citujeme doslova, bez komentáře, recenzi Dra Šuly ve „Střední škole“ č. 4, str. 250n: **J. O. Martinovský: Základy nauky o hmotě a životě.** 1. díl, 1. část. Praha 1946, Vyšehrad. 232 str. 138 obr. Kčs 192. Pod názvem „Příroda velké divadlo“ začalo nakladatelství Vyšehrad vydávat populární mnohosvazkovou encyklopedii přírodních věd, kterou zahájil sám její redaktor, známý kolegům biologům svou učebnicí obecné biologie pro oktávu, objemným svazkem o „nauce“ (mělo tu lépe stát: vědě) o hmotě a životě. Kniha — ilustrovaná četnými perokresbami a místy i fotografiemi, ale tištěná na špatném papíře, je rozdělena na dvě hlavní části: první pojednává o podstatě záření, o složení hmoty a stavbě vesmíru, druhá se zabývá domněnkami o původu a podstatě života. Autor dobře poučený o moderní biologii i o ostatních přírodních vědách a nemálo vzdělaný také po stránce filosofické se snaží podat své thema přístupně a co možná i zábavně. Že se mu přes jeho úsilí a didaktickou obratnost všude nepodařilo zůstat obecně srozumitelným (tak v oddíle o záření a stavbě hmoty), připadá na vrub jenom látce samé, kterou lze pro její obtížnost zpřístupnit spíše jen obdobou a náznakem. Celkem by bylo možno označit knihu za typ dobré populární přírodovědy pro vzdělaného laika — kdyby ovšem nebylo její zvláštní tendence. Kniha sama nepochybně i encyklopedie vůbec je totiž psána z hlediska křesťanského, přesněji katolického, světového názoru a má za svůj poslední cíl důkaz, že mezi závěry moderních přírodních věd a vírou není rozporů. Odtud pochopíme autorovo stanovisko k některým zásadním filosofickým a přírodovědeckým problémům: domnívá se, že současná astronomie přímo vede k víře ve stvoření vesmíru, považuje kreatinismus za důsledek zákona: vše živé ze živého, zastává vitalismus naproti mechanismu, zdůrazňuje účelnost živé přírody... a tvrdí dokonce (str. 220), že „netoliko náboženská víra, nýbrž i řada skutečností svědčí, že životní princip člověka — duše lidská — s tělem nezaniká.“ Celkový názor autorův není ovšem pověrou naivního theisty, nýbrž souhlasí vlastně s názorem Wasmannovým a vlastně už sv. Augustina: že se vesmír i život vyvíjel a vyvíjí podle zákonů vložených jednou do hmoty aktem stvoření (str. 149). Polemisovat s autorovými vývody by bylo zbytečné a v rámci recenze nemožné... Ale celkem bychom nemohli — podtrhují, viděno s našeho osobního hlediska — zařadit tuto knihu s dobrým svědomím do žakovské knihovny ani ji vložit do rukou lidu.“

Katoličtí učitelé, katecheté, pomozte najít Schole cantorum ke zpěvu nadané hochy ve věku 9—10 let. Hoši v Praze studují, vzdělávají se odborně ve zpěvu a hudbě a těží čest a slávu našemu umění doma i v cizině. Prospekt zašle schola cantorum, Praha I, Karlova 2.

Profesory a profesorky všech oborů hledáme pro naše katolická gymnasia s právem veřejnosti: podmínky sdělíme jednotlivým zájemcům přímo. Započítatelnost služby do pensijního pojištění, normální platový postup. Hlaste se, kdo by měl zájem, na adresu: Ústředí svobodných škol, Olomouc, nám. Rudé armády 16. Tel. 584.

REDAKČNÍ HOVORNA

VL vycházejí v polovině měsíce. Red. uzávěrka pro články je do prvního, pro příspěvky do rubrik a důležité zprávy do pátého dne měsíce, v němž číslo vyjde. Pište stručně, VL mají povolen malý rozsah. Redakce děkuje příspěvatelům za zaslání článků z psychologie, pedagogiky, zeměpisu, dějepisu, kreslení a přírodních věd, jež podle možnosti postupně otiskne.

Pravidelná četba Písma sv., zvláště ~~Nového~~ Zákona, je pro křesťana nezbytnou podmínkou opravdového života s Kristem. Nové vydání Nového Zákona, pořádané Dr R. Colem, vyhoví všem požadavkům věřících. Vzhledná úprava, krásný papír, poznámky k textu, věcný rejstřík, dvě mapy, to vše jsou přednosti tohoto vydání.

NOVÝ ZÁKON

K tisku upravil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil Dr RUDOLF COL. Před-

mluvu napsal Dr LEOPOLD PREČAN, arcibiskup olomoucký. Toto vydání bude zavedeno jako pomocná kniha pro vyučování náboženství na měštanských a středních školách. - Cena vázaného výtisku 60 Kčs. - K dostání u všech knihkupců.

VELEHRAD - NAKLADATELSTVÍ DOBRÉ KNIHY V OLOMOUCI.

POZNEJTE AMERIKU!

Navazte styky s našimi českými katolickými krajany v USA. Poznávejte Ameriku, jaká skutečně je, z našeho českého krajanského tisku! - Čtete a rozšiřujete jediný

český katolický deník v Americe **NÁROD V CHICAGU, USA** a jeho bratrský list, týdeník **KATOLÍK**. Tyto listy jsou mezi krajany velmi populární, protože přinášejí pravdivé zprávy o ČSR, o USA a z celého světa. Naši celoroční odběratelé obdrží jako premii kalendář **KATOLÍK**, se seznamem duchovních katolických osad a českých krajanských firem v USA!

Použijte naší služby, podle níž otiskneme našim předplatitelům 1 insert zdarma. Informace sdělí nezávazně a obratem

ADOLF SUK, ŘEDITEL REDAKCE A ADMINISTRACE KATOLICKÉHO DENÍKU NÁROD
v Chicagu, USA. - Pro Československo: Dobřichovice 184.